

Werkgroep Behoud de Peel

Zoals uit dit omvangrijke jaarverslag blijkt, had Werkgroep Behoud de Peel in 1997 weer veel werk rond de Peel. De recreatie, de bestrijding van verdroging en de handhaving van de Natuurbeschermingswet eisten veel aandacht. Nog meer tijd besteedden we aan verdere uitbouw van allerlei samenwerkingsvormen met de landbouw.

De belangrijkste gebeurtenis van 1997 was echter het voorstel van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant voor de inrichting van de EHS in het Brabantse deel van de Peelvenen. Dit voorstel is een echte trendbreuk. Van de tienduizenden hectaren hoogveen die hier zijn verdwenen worden er nu 1500 'teruggegeven aan de natuur'.

GS stelt voor om 400 hectare daarvan, gelegen in de kern van de Verheven Peel, de status natuurontwikkelingsgebied te geven. Een moedig voorstel, gezien het -overigens te verwachten- geringe lokale entoesiasme. Maar ook een noodzaak, gezien het internationale belang van de Peelvenen en gezien het daarop gebaseerde nationale beleid, dat momenteel in het kader van de NUBL gestalte krijgt.

Wij vertrouwen er op dat GS ook bij de definitieve vaststelling de rug recht houdt. Dat is cruciaal om verder te kunnen met de in gang gezette herstructurering van de Peelvenen op basis van samenwerking tussen landbouw en natuur, onder andere in de stichting Peel-land.

Piet Blankers, secretaris

Molenbaan 29 5768 RT Meijel (tel/fax 077-4661514).

Waar hielden we ons in 1997 mee bezig?

Organisatie en financiën -blz.2	Recreatie in de Peel -12
Voorlichting -2	Natuurbeschermingswet -14
Ammoniak en ammoniakreductie -3	Wateraanvoer -16
Landbouw rondom de Peel -4	Beleid in de tien Peelgemeenten -18
EHS: Ecologische Hoofdstructuur -6	Beschermd Dorpsgezicht Helenaveen -20
Peel-land -8	Ruimtelijk beleid van de Provincies -22
Terreinbeheer -10	Jacht in Peelgebieden -23

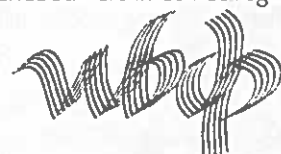
Hoe werkt onze Werkgroep?

Werkgroep Behoud de Peel is een onafhankelijke stichting, met als doel het behoud en herstel van het Peelgebied als een hoogveen(achtig) landschap met de daaraan verbonden historische waarden en natuurkwaliteiten.

Ons werkgebied bestaat vooral uit de gemeentes waarin Peelreservaten liggen of die er direct aan grenzen: Asten, Gemert-Bakel, Deurne, Helden, Heythuysen, Horst, Meijel, Nederweert, Sevenum en Venray. Maar uiteraard volgen we ook kritisch het beleid van de rijksoverheid en de provincies Noord-Brabant en Limburg, want ook dat kan grote invloed hebben op het wel en wee van de Peel-natuur.

De Werkgroep is in 1978 opgericht. In het begin streden we vooral tegen afgraving/ontginning van de Deurnese Peel en het Grauwveen. Met succes: in 1980 werd de Deurnese Peel beschermd natuurmonument. In dat jaar begonnen we met beheerswerk in met name de Deurnese Peel (dammen bouwen om het water vast te houden en berken zagen t.b.v. het open veenlandschap). Beheer in de Peel zelf is echter niet voldoende. Vanaf ongeveer '80 hebben we daarom ook steeds actie gevoerd tegen bedreigingen van buitenaf. Het bekendst zijn de vele bezwaren tegen de toename van de ammoniakuitstoot en tegen de verdergaande ontwatering van de gronden rondom de Peel. Verder besteden we natuurlijk veel aandacht aan voorlichting, om het doel van onze acties en plannen duidelijk te maken.

Tegenhouden van verslechtingen is uiteraard niet genoeg. Daarom richten we de laatste jaren onze energie vooral op maatregelen ter verbetering van de natuurwaarden in de Peel. Zo maakten we ons plan voor de Verheven Peel, bedoeld om van de Deurnese- en Mariapeel en omgeving één groot natuurgebied te maken. De EHS, de Ecologische Hoofdstructuur, (zie blz. 6) is daartoe een belangrijke eerste stap. Verder werken we in allerlei projecten samen met landbouwers in de Peelregio.

ORGANISATIE FINANCIËN

Werkgroep Behoud de Peel (WBdP) is een stichting met in 1997 12 bestuursleden.

Voorzitter is Wim van Opbergen;
vice-voorzitter Frans Swinkels;
secretaris Piet Blankers;
penningmeester Eli Beerens;
en fondsenwerver Frans van Geffen.

Naast de bestuursleden zijn er verschillende vrijwilligers actief, zoals specialisten op wetenschappelijk en juridisch gebied, informanten over ontwikkelingen in ons grote werkgebied en niet te vergeten de mensen die meehelpten met het beheerswerk in de Peel.

Via een banenpool werken drie personen full-time voor de Werkgroep. De secretaris is in het kader van NUBL één dag per week betaald werkzaam; hij wijdt zich op die dag vooral aan de stichting Peel-land. De overige bestuursleden doen hun werk in hun vrije tijd.

Zoals ook uit dit jaarverslag blijkt, zitten we niet om werk verlegen. Peelliefhebbers die tijd vrij willen maken om te helpen bij acties of beheerswerk zijn daarom welkom!

WBdP heeft geen eigen kantoor. De leden werken decentraal. De verschillende 'werkvelden' zoals ammoniak, ruimtelijke ordening of natuurbescherming opereren met een grote mate van zelfstandigheid vanaf verschillende adressen. In -lange- maandelijks vergaderingen wordt het beleid vastgesteld en de werkzaamheden gecoördineerd.

De Werkgroep is aangesloten bij de Brabantse en Limburgse Milieufederaties en werkt verder samen vele andere natuur- en milieuorganisaties zoals het Wereldnatuurfonds, Stichting Natuur en Milieu, IVN, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Vogelbescherming.

Daarnaast zijn er veel contacten met de verschillende overheden: ministeries, de provincies, de tien Peelgemeenten en de waterschappen. Eén van onze leden heeft zitting in de Streekcommissie Peelvenen van het samenwerkingsverband NUBL; we zijn daar onder meer ook vertegenwoordigd in de projectgroep water, de groep agrarische bedrijfsvoering & natuurbeheer en de groep die zich bezig houdt met bos, landschap en recreatie.

De laatste jaren is er een steeds intensievere samenwerking met agrarische groeperingen in de Peelregio. De meeste van deze contacten vinden plaats in het kader van de stichting Peel-land, die is opgericht door de Werkgroep Behoud de Peel en drie agrarische milieucoöperaties (zie blz. 8).

De uitgaven van de Werkgroep beliepen dit jaar een recordhoogte van meer dan f 105.000. Dit was echter vooral het gevolg van het feit dat de Werkgroep als opdrachtgever en als een soort doorgeefluik fungeerde voor de betaling van enkele grote onderzoeksprojecten die door derden uitgevoerd werden ten behoeve van NUBL.

Zoals de laatste jaren gebruikelijk konden onze lopende kosten voor meer dan 90% worden gedekt uit donaties en subsidies; een klein deel van onze inkomsten bestond uit vergoeding voor beheerswerk dat we met onze vrijwilligers doen.

Een heel belangrijke subsidie vormde de bijdrage van f 34.250 van de Stichting DOEN! ten behoeve van ons voorlichtingswerk voor het project De Verheven Peel. Verder ontvingen we bijdragen van het Wereldnatuurfonds en van acht van de tien Peelgemeenten: Gemert/Bakel, Helden, Heythuysen, Horst, Meijel, Nederweert, Sevenum en Venray. We wachten met spanning af wanneer ook de gemeenten Asten en Deurne zich eindelijk in deze rij zullen scharen.

Een wezenlijk onderdeel van onze inkomsten, in dit jaar f 18.350, is afkomstig van onze donateurs. Als donateur beschouwen we iedereen die dit jaarverslag ontvangt en gebruik maakt van de bijgesloten acceptgirokaart. Giften aan onze stichting (giro 5356520 t.n.v. Werkgroep Behoud de Peel, Deurne) zijn aftrekbaar voor de belasting. Elk bedrag is welkom; we kunnen het heel goed gebruiken, maar zien uw bijdrage ook als een mentale steun bij onze strijd voor het behoud van de natuurwaarden van de Peel. Hartelijk dank!

VOORLICHTING

In 1997 beleefde onze voorlichtingscampagne over de Verheven Peel haar derde jaar. Het Verheven Peelplan beoogt het duurzaam aaneensmeden van de Mariapeel en Deurnese Peel tot één groot natuurgebied. We worden in deze voorlichtingscampagne vier jaar lang financieel bijgestaan door de stichting DOEN! van de Nationale Postcodeloterij.

Als onderdeel van deze voorlichting is in 1997 onder andere gewerkt aan een videoband over de Verheven Peel, die zich in eerste instantie richt op de schooljeugd. Daarnaast is veel tijd gestoken in de voorbereiding van het achtergronddocument over de Verheven Peel, waarin het project verder in detail wordt uitgewerkt.

In totaal werden er in 1997 twaalf lezingen en vijf excursies georganiseerd, o.a. voor diverse IVN-afdelingen in de Peelgemeenten, lokale natuurbeheerders en boeren. Studenten van de agrarische hogeschool Larenstein wijdden een afstudeerproject aan de Verheven Peel. Zowel de vakgroep Bosbouw van de Landbouwuniversiteit Wageningen als leden van de Nederlandse Vereniging van Onderwijsgevendens in de Natuurwetenschappen werden uitvoerig voorgelicht over onze ideeën over natuurbeheer in de Peel.

Op 17, 18 en 19 maart hebben diverse leden van onze Werkgroep actief deelgenomen aan het NUBL-project 'Dialoog, Overture binnen de Peelvenen'. Tijdens deze bijeenkomsten konden we weer veel mensen vertrouwd maken met onze ideeën over de Verheven Peel.

Op 4 juni leverden we een bijdrage aan het door de provinciale PvdA-fracties georganiseerde symposium 'samenwerking landbouw/natuur'. We maakten duidelijk hoe door samenwerking met de boeren ons belangrijkste doel, de Verheven Peel, steeds dichterbij komt.

In maart 1997 kwam ons jaarverslag 1996 gereed. Dit keer in een geheel nieuwe jasje gestoken. Uit de vele positieve reacties maken we op dat dit jaarverslag 'nieuwe stijl' in de smaak is gevallen.

Persprijs

Zoals elk jaar had de lokale en regionale pers weer veel belangstelling voor de Peel. Journalisten in de regio wisten de wijze waarop wij de pers benaderen en gebruiken te waarderen. Op 12 december mocht onze Werkgroep de jaarlijkse persprijs van de Verenigde Persclub Peelland in ontvangst nemen. We willen u het oordeel van de jury niet onthouden (hoort u het ook eens van een ander!):

"Werkgroep Behoud de Peel heeft zich als natuurbeschermingsorganisatie gedurende vele jaren op niet aflatende wijze ingezet voor het unieke natuurgebied de Peel. De deskundigheid van de Werkgroep op dit gebied is onomstreden. Het is mede aan de activiteiten van de Werkgroep te danken dat de Peel inmiddels een beschermd natuurmonument is. Door hun markante wijze van optreden en actievoeren heeft WBdP dikwijls de aandacht getrokken van de regionale en landelijke media en voldoet hiermee ruimschoots aan de criteria die aan de Persprijs ten grondslag liggen."

AMMONIAK & AMMONIAKREDUCTIE

Vanaf 1982 zet onze Werkgroep zich in voor de vermindering van de uitstoot van ammoniak uit veehouderijbedrijven.

Ammoniak bestaat namelijk voor het grootste deel uit stikstof. Die stikstof gaat de lucht in en slaat dan op enige afstand weer neer, o.a. in de Peel. Het grote nadeel daarvan is dat stikstof een voedingsstof is voor planten, terwijl de Peel van nature juist ontzettend arm aan voedingsstoffen is. Tengevolge van de ammoniakuitstoot uit de veehouderijbedrijven komt er een veelvoud aan stikstof in de Peel terecht van wat er van nature in zou komen. De specifieke, zeldzame Peelplanten, die afhankelijk zijn van voedselarmoede, kunnen dit niet verdragen. Het zijn namelijk langzame groeiers. Door de grote ammoniakneerslag worden zij overwoekerd door snellere groeiers, zoals bijvoorbeeld het gras pijpestrootje.

Nog minder bezwaren en beroepen

Deze bedreiging voor de Peel was voor de Werkgroep al vroeg aanleiding om bezwaar te maken bij de 10 Peelgemeentes tegen toename van de ammoniakuitstoot uit veehouderijbedrijven. Aanvankelijk deden we dat op grond van de Hinderwet, later op grond van de Wet milieubeheer. Onze inspanningen betekenden in de 'topjaren' een regen van bezwaarschriften bij de gemeentes en in mindere mate beroepen bij de Raad van State. Zo waren in 1990 340 bezwaar- en beroepschriften nodig. Gelukkig zagen 'onze' Peelgemeentes de een na de ander ook in dat er wat moest gebeuren en gingen zij zelf regels opstellen. Het aantal bezwaren en beroepen daalde daarna gelukkig.

Deze daling heeft zich de laatste jaren nog verder voortgezet toen de gemeentes, op initiatief van de provincies Brabant en Limburg, allemaal ammoniakreductieplannen (ARP's) aangenomen hadden. Daarmee werd niet alleen de toename gestopt; er werd wat gewonnen. Via het ARP moet nu bij een nieuwe vergunning de ammoniakuitstoot, in ieder geval in de regio, zelfs dalen.

Dank zij deze ARP's, waar onze Werkgroep achter staat, en ook door het feit dat wij zoveel mogelijk bezwaren en beroepen d.m.v. overleg met agrariërs en gemeentes trachten te voorkomen, daalde het aantal procedures nog verder. Moesten we in 1990 nog 52 keer naar de Raad van State; in '95 hoefde dit nog maar 19 keer en in '96 waren 7 beroepen voldoende (waarvan er 5 werden ingetrokken). In '96

hebben we nog 47 keer bezwaar gemaakt tegen ontwerp-vergunningen. In '97 zette de daling zich nog verder voort: we hoefden nog maar 7 keer bezwaar te maken tegen een ontwerp-vergunning, hebben slechts 2 keer een beroep ingesteld en er zelfs drie kunnen intrekken.

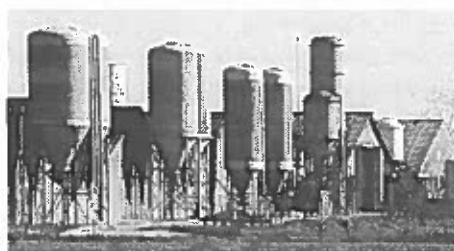
Er is nu ook nauwelijks verschil tussen het beleid van de gemeentes onderling -dit in tegenstelling tot de jaren waarin we nog onze 'smeerlappen-toptien' opstelden.

ARP afgeschoten.

De Ammoniakreductieplannen zijn dus heel nuttig geweest. In 1995 kreeg Brabant zo'n ARP en in 1996 was Limburg al aan een fase-2 toe. In de loop van 1997 stelden alle Noord- en Midden-Limburgse gemeentes dit ARP fase-2 vast, met uitzondering van de gemeente Horst. De ARP's zorgden voor vermindering van ammoniakneerslag door het zogenaamde salderen: bij iedere uitbreiding van de veestapel moest er elders milieuwinst worden geboekt door het intrekken van een milieuvergunning.

Op 6 juni echter deed de Raad van State een voorlopige uitspraak over het Limburgse ARP in de gemeente Sevenum. De Raad bepaalde dat ondanks het feit dat bij het bedrijf het aantal dieren toenam, de gemeente niet mocht eisen dat er elders een milieuvergunning ingetrokken zou worden. In de IAV (Interimwet Ammoniak en Veehouderij) staat namelijk dat dit alleen verplicht is als bij een bedrijf de neerslag van ammoniak, afkomstig uit het bedrijf, toeneemt. Zo'n toename was er bij dit bedrijf niet. Het aantal dieren nam wel toe, maar door de toepassing van emissie-arme stallen werd de uitstoot -en dus ook de neerslag- van ammoniak niet groter.

Formeel gezien was deze uitspraak van de Raad van State dus juist. Het was echter wel een streep door de rekening. Met de ARP's wilde men juist voorkomen dat de milieuwinst van emissie-arme stallen voor een groot deel meteen weer teniet gedaan zou worden door het houden van meer dieren. Het ministerie van VROM had de beide provincies altijd verzekerd dat de ARP's voldeden aan de bedoeling van de wet.

Op 2 oktober deed de Raad van State in een soortgelijk geval in Uden een definitieve uitspraak, conform haar voorlopig oordeel in Sevenum. De provinciebesturen haalden alles uit de juridische kast, om het ARP in de bodemprocedure goed te verdedigen: tevergeefs. Op 8 december werden de eerdere uitspraken bevestigd: de ARP's waren afgeschoten.

Terug naar IAV

Er gingen stemmen op bij de provincies en de gemeentes om maar door te werken met wat nog over was van het Ammoniakreductieplan. Want, zo redeneerde men, afstand doen van het hele ARP zou er toe leiden dat er nooit meer iemand te porren zou zijn voor een goed ARP, zodra dat weer mogelijk was. Intussen zouden alle partijen -natuurbeschermers, de landbouworganisaties LLTB en NCB, en de lokale overheden- bij het ministerie van VROM aandringen op reparatie van de IAV, zodat de ongewenste afkeuring door de Raad van State teruggeschoefd zou kunnen worden.

WBdP heeft zich daarop beraden en ruggespraak gehouden met de Milieufederaties. Ons gezamenlijk oordeel was dat reparatie van de IAV prima was, maar dat wij intussen niet door zouden modderen met een gehavend ARP. Wij zouden terugvallen op de IAV en iedere verhoging van de depositie van ammoniak blokkeren. Want doorwerken met een afgeslankt ARP -als dat al zou kunnen- komt neer op een onevenredig nadeel voor het milieu.

Snelle reparatie

Wellicht heeft het ferme standpunt van WBdP ertoe bijgedragen dat het Ministerie van VROM buiten verwachting snel op de proppen is gekomen met reparatiewetgeving. Bovendien bevat het wijzigingsvoorstel ook een verkapt uitnodiging: zodra de vernieuwde wet in de Staatscourant staat, zal hij met terugwerkende kracht van toepassing zijn, ook op al lopende procedures. De Milieufederaties hebben daarop ingehaakt. Zij zullen in de eerste helft van 1998 tegen alle aanvragen, die het oorspronkelijke ARP proberen te ontduiken, bezwaar aantekenen. Zij gaan ervan uit dat tegen de tijd dat ze voor de rechter staan, de IAV is gerepareerd. Onze Werkgroep steunt de Milieufederaties in hun optreden, omdat WBdP er veel aan gelegen is de ARP's in stand te houden.

LANDBOUW RONDOM DE PEEL

Op de meeste plaatsen in Nederland wordt de landbouwers bij hun bedrijfsvoering niet veel in de weg gelegd. Dat is anders in de Peel. Vanwege hun grote nationale en internationale natuurwaarden hebben de Peelreservaten een bijzondere status. Daar hebben ook de aangrenzende landbouwers mee te maken hebben, want sommige van hun activiteiten hebben gevolgen voor de natuurgebieden. De Werkgroep is nauw betrokken bij het oplossen van de problemen die dat kan geven. De samenwerking met agrariërs heeft vooral plaats binnen Peel-land (blz. 8), maar er spelen nog veel meer zaken.

Boeren met water

Onze werkgroep had zitting in de begeleidingscommissie van de NUBL-projecten 'Boeren met water ten oosten van de Mariapeel' en 'Stappenplan hydrologie'. Het eerste project houdt in dat de boeren in de strook tussen de Mariapeel en de Driekooienweg aan de oostkant van de Mariapeel gaan proberen om de waterstand op hun gronden te verhogen, waarbij een rendabele bedrijfsvoering mogelijk moet blijven.

Dit project is opgezet omdat onze Werkgroep heeft gesteld dat alle waterstandsverlagende maatregelen (drainages, beregeningen, sloten) die na de aanwijzing van Mariapeel als Staatsnatuurmonument zonder vergunning van de Natuurbeschermingswet zijn uitgevoerd, aangepakt zouden moeten worden. We hadden daartoe al een civielrechtelijke procedure aangespannen.

Na overleg hebben we deze procedure opgeschort. We zullen wachten tot het tweede onderzoek naar de benodigde breedte van de hydrologische bufferzone rond de Mariapeel en het Grauwveen afgerond is. Uit het eerste onderzoek resulteerde een breedte van 1 km., maar op aanvraag van de Agrarische Belangen-groep Mariapeel heeft NUBL subsidie verleend om dit onderzoek over te doen, met een verfijnder model. Ook bij dit tweede onderzoek zit WBdP in de begeleidingscommissie.

De voorlopige resultaten van dit tweede onderzoek geven aan dat voor drainage alléén de beïnvloedingszone zich uitstrekt tot 500 m. en voor beregenen tot 2 à 3 km. Er moet nu nog worden uitgerekend wat het effect is van drainage en beregenen samen. Dit onderzoek wordt binnenkort afgerond.

De filosofie van de Mariapeelboeren (en

ook die van het waterschap) is dat het beter is om zelf te proberen de waterstanden in de landbouwgronden rond de Peel te gaan verhogen, dan door met dwangmaatregelen illegale zaken te laten teruggedraaien. Ook stellen zij, dat als de maatregelen voldoende positief effect blijken te hebben, de bufferzone ook smaller kan zijn.

In een gebiedsakkoord, dat nog opgesteld moet worden, wil men dit regelen. De boeren proberen op hun gronden de waterstand te verhogen (het plan 'Boeren met water...'). Waterschap Peel en Maasvallei probeert op haar gebied (de grotere waterschapssloten) maatregelen te nemen (het 'Stappenplan hydrologie'). Op zich hebben wij hier uiteraard niets op tegen. Alleen moet natuurlijk wel blijken dat met deze maatregelen ook echt voldoende bereikt wordt. Wij zullen dit heel nauwkeurig volgen. Het overheidsbeleid wil namelijk meer dan in de Peelreservaten de bestaande toestand handhaven: men wil duidelijk ook de natuurwaarden ontwikkelen!

De eerste resultaten van het plan 'Boeren met water ten oosten van de Mariapeel' zijn er nu. Het CLM (Centrum voor Landbouw en Milieu) heeft dit onderzoek uitgevoerd. Kort samengevat blijkt eruit dat de waterstanden in de landbouwgronden in de zomer een flink stuk omhoog zouden kunnen volgens het 'Basispakket' zo'n 55 cm. en volgens het 'Pluspakket' tot zo'n 80 cm. Beide pakketten leveren de boer bij zijn bedrijfsvoering financieel voordeel op, het 'Pluspakket' zelfs nog meer dan het 'Basispakket'. Het is dus goed boeren met water!

De waterstanden kunnen zelfs nog wat hoger ('Maximumpakket'), maar dan zal op sommige percelen natschade ontstaan en kunnen niet overal meer de huidige gewassen (waaronder asperges!) geteeld worden.

De beregeningsbehoefte neemt bij deze hogere grondwaterstanden uiteraard ook flink af. In het onderzoek is men er echter van uitgegaan dat als de slootpeilen worden opgestuwd er ook genoeg water is om die sloten te vullen. Of deze aanname juist is (en dat is uiteraard wel wezenlijk!) moet echter nog worden onderzocht. Het kan bijvoorbeeld zijn dat het alleen maar werkt bij wateraanvoer. Dit probleem wordt komende half jaar onderzocht in het Stappenplan Hydrologie, waarbij het model van het bufferzoneonderzoek gebruikt wordt. Wij zijn benieuwd. Als de resultaten inderdaad positief zijn gaan we met de

stichting Peel-land kijken of dit soort maatregelen ook elders rondom de Peel uitgevoerd kan worden.

Gietwater

Ook de tuinbouwbedrijven bij Helenaveen hebben steeds meer te maken met - kostbare- beperkingen ten aanzien van grondwateronttrekkingen, regels betreffende lozen, hergebruik en opvangen van water in bassins, en met de belangen van natuurgebieden. Voldoende goed en betaalbaar water is ook voor hen essentieel. Momenteel gebruikt men een combinatie van leidingwater gecombineerd met regen- of oppervlaktewater. De Werkgroep Tuinbouw van de Milieucoöperatie De Peel is gestart met een haalbaarheidsstudie naar het gebruik van 'gietwater' in de tuinbouw.

Men wil water uit de Helenavaart opslaan en zo bewerken dat het geschikt wordt voor gebruik in de kassen. Dat is uiteindelijk waarschijnlijk goedkoper dan het gebruik van leidingwater. WBdP heeft medewerking aan dit project toegezegd op voorwaarde dat het regenwater dat nu op de kassen valt en dat bij deze methode niet meer in de kassen nodig is, gebruikt wordt om te infiltreren in de grond, zodat de nadelige invloed van de tuinbouwkassen op de grondwaterstand wordt gecompenseerd. In Helenaveen is veel belangstelling om aan het project mee te doen.

Hemelwater dat rechtstreeks in de afwateringssloot gaat, komt meestal slechts voor een heel klein deel ten goede aan de grondwatervoorraad.

Geen glastuinbouwconcentratie aan de Aardbeiweg

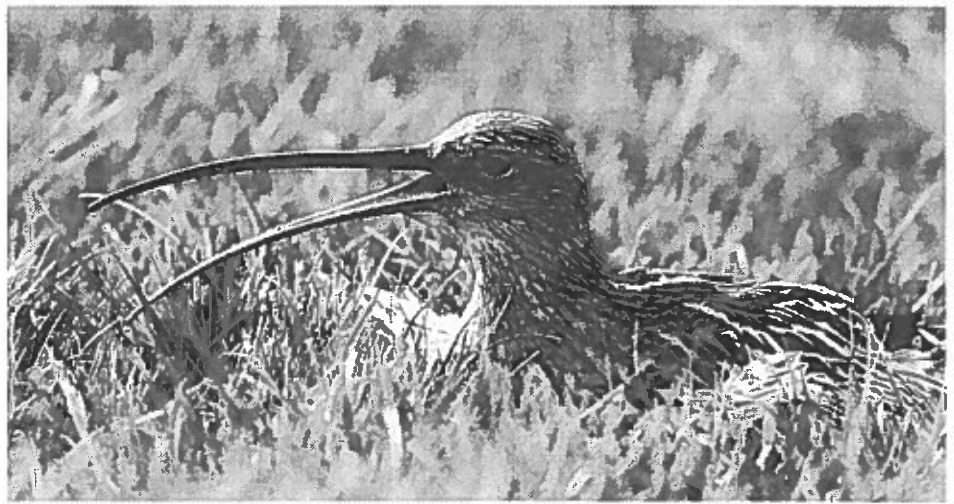
In ons vorige jaarverslag schreven we dat de gemeente Deurne een bestemmingsplan had opgesteld om het gebied rond de Aardbeiweg in Helenaveen helemaal vol te kunnen laten bouwen met glastuinbouwbedrijven. Dit, terwijl onze Werkgroep samen met Milieucoöperatie de Peel (werkgroep glastuinbouw), een convenant had gesloten waarin opgenomen was dat vestiging van glastuinbouwbedrijven aan de Aardbeiweg in principe ongewenst is.

Volgens dit convenant mogen hooguit enkele bedrijven, als zij vertrekken uit het EHS-gebied in de kern van de Verheven Peel, zich vestigen direct ten westen van de Aardbeiweg en dan alleen nog maar met een infiltratievoorziening die het nadelige effect van het minder inziigen van regenwater kan compenseren. Kortom: de gemeente ging met haar bestemmingsplan veel verder dan de tuinders in Helenaveen zelf wensen.

Het gemeentebestuur moet geweten hebben dat haar plan geen kans van slagen had, omdat het in strijd is met het Streekplan van de provincie. Onze Werkgroep heeft dit, samen met haar partners in de stichting Peel-land, de gemeente nog laten weten en gevraagd om het plan aan te passen, volgens het genoemde convenant. De gemeente deed dit echter niet en dus gebeurde het onvermijdelijke: Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant keurden het bestemmingsplan af. Helemaal geen glastuinbouw dus aan de Aardbeiweg!

Tot onze grote verbazing zagen wij korte tijd daarna dat twee glastuinbouwers vergunning vroegen voor vestiging aan de Aardbeiweg. Alleen met een wijziging van het bestemmingsplan, waarvoor GS goedkeuring zou moeten geven, zouden deze vergunningen verleend kunnen worden. Uit navraag bleek dat de twee glastuinbouwers nadrukkelijk door de gemeente waren aangespoord om deze vergunningen aan te vragen!

Wij hebben de gemeente er op gewezen dat dit een doodlopende weg is, die ook zeker niet in het belang is van de betrokken tuinders. De stichting Peel-land heeft een brief gestuurd naar Gedeputeerde Staten, met het verzoek het initiatief te nemen om de kwestie rond de Aardbeiweg zó op te lossen dat voldaan wordt aan het convenant.

WEIDEVOGELS

Weidevogels als wulp, grutto en Kievit vragen om moeilijkheden door in plaats van in de Peel te nestelen op boerenland dat van jaar tot jaar intensiever bewerkt wordt. Het beste kunnen deze vogels beschermd worden door de boeren. Hier en daar gebeurt dat; in het Brabantse Peelgebied loopt al een paar jaar een initiatief van JAPI waarbij, tegen vergoeding, nesten en akkerranden ontzien worden. In Limburg is in 1997 een convenant en een intentieverklaring ondertekend om in twee gebieden de legsels van weidevogels te sparen, zonder de vrijheid van de boeren te beperken.

Weidevogelgebied bij Meijel

Afspraken tussen boeren en weidevogelbeschermers richten zich meestal op het drassig houden en extensief gebruiken van grasland. Maar in Meijel moeten we nog een stapje verder terug. In Meijel gaat het in eerste instantie om het terugkrijgen van grasland. In 1992 werd het unieke weidevogelgebied Schepersberg Peelke grotendeels omgeploegd en in maïsakker omgezet. De LLTB had daar de boeren toe opgeroepen, omdat de boeren op die wijze het scheurverbod uit het nog vast te stellen bestemmingsplan konden omzeilen. Vrijheid in bedrijfsvoering ten koste van de weidevogels.

In 1997 raakten WBdP en LLTB-Meijel weer in gesprek over het Schepersberg Peelke. Uiteindelijk werd de intentie uitgesproken om zich in te spannen om de weidevogels in het Schepersberg Peelke terug te krijgen en om ze in 't Molentje, de Kalispeel en de Witdonk te gaan beschermen. Bij het gemeentebestuur van Meijel zal er op worden aangedrongen het scheurverbod uit het te herziene bestemmingsplan te halen, en om er verder alles aan te doen om natte en open weiden te realiseren.

Weidevogelgebied Ysselsteyn-Zuid

In Ysselsteyn ligt tussen het Defensiekanaal en Timmermansweg één van de gebieden die in 1996 door de Provincie Limburg op basis van vogeltellingen zijn aangewezen als weidevogelgebied. Deze aanwijzing moet de gemeenten Horst en Venray ertoe brengen in hun bestemmingsplan te bepalen dat het daar aanwezige grasland niet gescheurd of omgezet mag worden.

In Meijel hadden we al gezien tot welke nadelige gevolgen een dergelijke aanwijzing kan leiden! De ABM (Agrarische Belangen-groep Mariapeel) heeft de zaak gelukkig een stuk constructiever opgepakt. Zij ging er vanuit dat weidevogelbescherming alleen werkt op vrijwillige basis. Ze bedacht een convenant 'Ysselsteyn-Zuid' waarin een boer medewerking toezegt om weidevogels te beschermen, maar dat hem tevens vrijstelt van het dwingende scheurverbod. Voor boeren die niet deelnemen geldt het scheurverbod wél.

Alle betrokken partijen zouden het convenant moeten ondertekenen, ook WBdP. Wij vonden dat in dit convenant dan moest worden opgenomen dat tenminste de helft van het landbouwareaal grasland moet blijven. Dat stuitte echter op onoverkomelijke bezwaren bij de boeren; voor ons werd daardoor deelname aan dit convenant zinloos.

Deze beslissing van WBdP heeft veel onbegrip veroorzaakt. Boeren en overheden dachten dat wij ons tegen het convenant keerden. Ongeveer tegelijkertijd lieten de gemeenten Horst en Venray doorschemeren dat zij in hun toekomstige bestemmingsplannen waarschijnlijk geen scheurverbod zouden gaan opnemen. Voor de boeren leek er dus ook geen direct belang meer te bestaan tot het aangaan van een convenant. Toch hielden zij in meerderheid vast aan hun voornemen. Bij zoveel goede wil wilde WBdP niet achterblijven en verklaarde zich alsnog bereid partner te worden in het convenant dat in oktober officieel ondertekend werd.

EHS: ECOLOGISCHE HOOFDSTRUCTUUR

Eind 1997 kwam de provincie Brabant met het 'Voorontwerp begrenzingsplan EHS Peelvenen'. De Werkgroep onderschrijft het voorstel in grote lijnen en vindt dat uitvoering van deze plannen zeer positieve kan zijn voor de natuurwaarden in het Peelgebied. In een uitgebreide reactie aan het College van GS van Noord Brabant hebben we nog eens op een aantal belangrijke aspecten gewezen.

Eenvoudig te vullen badkuip

Door diverse onderzoeken is onomstotelijk bewezen dat vele natuurgebieden in Brabant sterk te lijden hebben van verdroging. Voor een natuurgebied als de Peel, waarvoor vochtigheid en voedselarmoede essentieel is, geldt dat natuurlijk in het bijzonder. De EHS is dé mogelijkheid om dit probleem voor de Peel voor een flink stuk op te lossen! Niet voor niets zijn in het begrenzingsvoorstel gronden gekozen die het meeste 'hydrologische rendement' hebben; de laagste plekken dus, die het beste vernat kunnen worden, opdat de Peel ook natter

Wat is de EHS ?

Natuurgebieden komen in Nederland steeds meer in de verdrukking. Om dat proces te stoppen heeft de rijksoverheid in 1990 besloten om bestaande reservaten meer ruimte te geven. Er is geld beschikbaar om 150.000 hectaren landbouwgrond aan te kopen om daarmee natuurgebieden te vergroten, betere te begrenzen en met elkaar te verbinden. Daardoor kan de achteruitgang van flora, fauna en landschap worden gestopt en kunnen de natuurwaarden zelfs weer worden vergroot.

De bestaande en de nieuwe natuurgebieden vormen samen de EHS, de Ecologische Hoofdstructuur. In de Peel is 1500 ha. landbouwgrond voor dit doel aangewezen. De overheid is verplicht deze gronden te kopen, maar aankoop kan alleen als de eigenaar bereid is te verkopen. Voor wie niet wil meewerken, heeft deze aanwijzing geen enkel gevolg. Ook op andere manieren worden de rechten van de huidige grondeigenaren goed beschermd: naastgelegen percelen mogen geen last of schade ondervinden van de nieuwe natuurgebieden.

In het kader van de EHS heeft de overheid de Peelvenen aangewezen als één van de belangrijkste natuurgebieden in Nederland (een zgn. Strategisch Groen Project). Zij wil de aankoop van de 1500 ha. versneld, binnen 15 jaar, realiseren.

wordt. Het is ook om die reden dat het merendeel van de hectares wordt ingezet in de Verheven Peel (Deurnese- en Mariapeelcomplex). Uit onderzoek is namelijk gebleken dat in dit gebied het hydrologisch rendement verreweg het grootst is; de nabijheid van de Peelrandbreuk, de hydrologische basis dicht onder de oppervlakte en de twee loodrecht op elkaar staande waterscheidingen vormen samen de bekende 'badkuip', waarin de waterstand eenvoudig te verhogen is. Met betrekkelijk weinig hectares kan hier veel bereikt worden. Voor de Verheven Peel betekent realisatie van de EHS een belangrijke stap naar één onafhankelijk, aaneengesloten natuurgebied van internationaal formaat.

Hoogveenregeneratie

De tekst bij het voorontwerp begrenzingsplan is helaas een slechte samenvatting van eerdere teksten. Daardoor wordt een onjuist beeld gegeven van de doelstelling voor wat betreft de natuurwaarden in de Peelvenen. Daarom hebben wij er nog eens nadrukkelijk op gewezen dat het langetermijn-doel hoogveenregeneratie moet zijn, d.w.z. het zich opnieuw ontwikkelen van levend hoogveen. Met name in de Verheven Peel zijn daarvoor hele goede kansen. In dit gevarieerde natuurgebied houdt dit streven naar hoogveen automatisch in dat ook ruimte wordt geboden voor andere, waardevolle (hoog)veenmoeras-natuur, zoals veenheides, broekbossen, vennen, moerassen en plassen.

Natuurontwikkelingsgebied: de beste keus

In natuurontwikkelingsgebied (NO)(zie kaartje) kunnen de boeren geen beheersovereenkomsten sluiten. De overheid wil er alleen gronden kopen. Deze NO-hectares liggen in het voorstel in het kerngebied van de Verheven Peel en het dal van de Soeloop. Boeren maakten bezwaar tegen deze NO-status. Ze wilden liever dat er alleen zogenaamde Reservaatsgebieden werden aangewezen; daar kunnen boeren namelijk wel beheersovereenkomsten sluiten. De Werkgroep vindt het echter terecht dat deze gronden de NO-status kregen, en wel om de volgende redenen:

Het is een regeringsbeslissing dat van de EHS een bepaald deel NO-gronden wordt (het grootste deel van de EHS krijgt een andere status). Als die niet op de nu

voorgestelde plekken komen zullen ze ergens anders neergelegd worden. In het voorontwerp liggen ze op de meest logische plekken, namelijk dáár waar de waterstand, na verwerving, het meest omhoog kan en moet, ten gunste van de gewenste natuurontwikkeling in de Peel. Op die gronden zal de waterstand zó sterk verhoogd moeten worden dat agrarisch gebruik er niet meer mogelijk is. Naar alle waarschijnlijkheid zal er zelfs helemaal geen beheer meer plaats vinden, omdat in grote natuurgebieden zoveel mogelijk gestreefd wordt naar zelfregulatie.' d.w.z. dat de natuur er ongestoord haar gang kan gaan. Het is daarom zinloos hier geld uit te geven voor beheersovereenkomsten, die het uiteindelijke doel (hoogveenregeneratie) niet dichterbij brengen. Voor het opzetten van de waterstand (de enige zinnige maatregel) kén't de overheid trouwens geen beheersvergoedingen.

Gunstig is ook dat er na aankoop voor de NO-gebieden per hectare f 10.000 beschikbaar is voor inrichtingswerken. Bij R-hectares is dit niet het geval. Dit geld is nodig voor o.a. vernattingsmaatregelen.

Om alles nog aantrekkelijker te maken biedt SBB de boeren waarvan gronden straks in de NO-gebieden zullen liggen, als ze willen verkopen, de mogelijkheid om tijdelijk (tot een periode van 10 jaar) een pachtcontract te sluiten. Daarmee kunnen ze, als een soort overgangssituatie, tegen een hele gunstige pacht, met beperkingen nog doorboeren.

Leefbaarheid

De bewoners van de Peeldorpen zullen zich in de toekomst ongetwijfeld heel wat prettiger voelen met zo'n inspirerend natuurgebied vlak bij huis. Toch werd als bezwaar tegen de EHS-begrenzing aangevoerd dat daardoor de 'leefbaarheid' van Helenaveen zal verminderen. Het verwondert ons, dat de gebruikers van dit argument dit niet verder analyseren en onderbouwen en niet nader aangeven, wat zij onder 'leefbaarheid' verstaan.

Wij willen leefbaarheid definiëren als het vermogen van een plaats om de behoeften van de inwoners op zodanige wijze te bevredigen dat zij er zich 'thuis' voelen. En dan gelden ons inziens de volgende stellingen:

- Er is geen duidelijke relatie tussen inwoneraantal en/of aantal bedrijven enerzijds en de leefbaarheid anderzijds. Dat blijkt ondermeer uit het bestaan van nog kleinere kernen, waar, zoals de

De Ecologische Hoofdstructuur bij de Deurnese Peel en Mariapeel

De 1500 ha nieuwe natuur in de Peelvenen zijn zowel gelegen rond het reservaat de Grote Peel als rond de Verheven Peel. Het kaartje laat alleen dit laatste gebied zien en toont de verschillende typen EHS-gronden. Voor Limburg is deze kaart definitief; voor Brabant is het nog een concept.

RESERVAATSGBIED
Overheid wil grond aankopen; landbouw met beheersovereenkomsten is voor eerst ook mogelijk

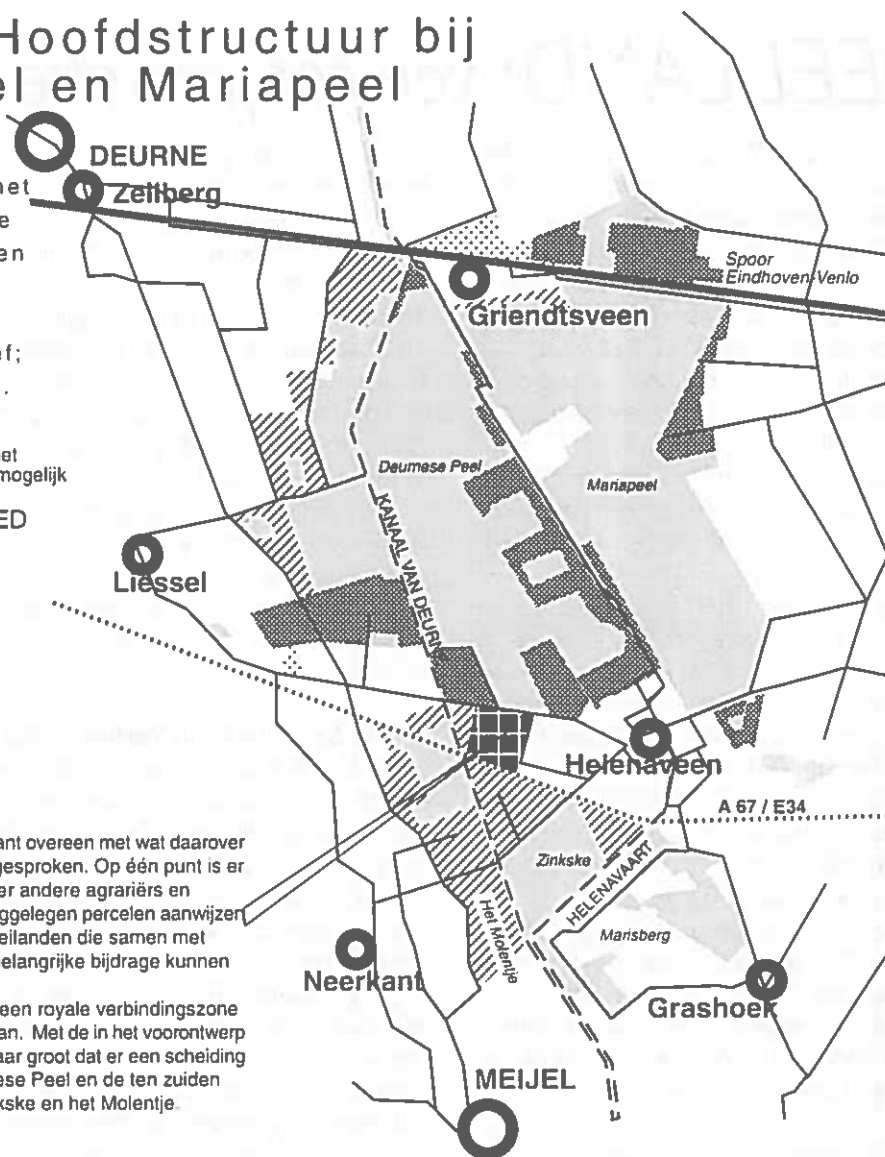
NATUURONTWIKKELINGSGBIED
Overheid wil gronden aankopen. Beheersovereenkomsten zijn niet mogelijk

BEHEERSGBIED
Overheid koopt niet aan. Beheersovereenkomsten zijn mogelijk

BESTAANDE BOSGBIEDEN EN NATUURRESERVATEN

ONBEGRIJPelijke AFWIJking

In grote lijnen komt het voorstel van de provincie Brabant overeen met wat daarover tevoren met vertegenwoordigers van de streek is afgesproken. Op één punt is er echter duidelijk afgeweken van het voorstel van onder andere agrariërs en natuurbeschermers. Die wilden namelijk ook deze laaggelegen percelen aanwijzen als reservaatgebied. Dit zijn namelijk al erg natte weilanden die samen met gronden ten noorden, westen en zuiden ervan een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de vernatting van de natuurgebieden. Bovendien levert de reservaatstatus voor dit gebied een royale verbindingzone tussen de Peelrestanten ten noorden en ten zuiden ervan. Met de in het voorontwerp door de Provincie begrensde smalle strook is het gevaar groot dat er een scheiding blijft bestaan tussen het centrale deel van de Deurnese Peel en de ten zuiden daarvan gelegen reservaten Heittrakse Peel, het Zinkske en het Molentje.

inwoners zelf stellen, de leefbaarheid zeer goed is (bijv. Griendtsveen!). Soms lijkt het zelfs eerder alsof met de toenemende omvang van nederzettingen de leefbaarheid afneemt.

- Er is overigens geen relatie tussen EHS-realiseratie en inwoneraantal. Door de EHS hoeft het inwonertal niet af te nemen. In Helenvaen is voldoende ruimte om een eventueel verloren gaan van woonruimte binnen de EHS door middel van nieuwbouw te compenseren. De aankoopgelden bieden daartoe ook de middelen.

- Er is geen duidelijke relatie tussen EHS-realiseratie en werkgelegenheid. Op het gros van de aan te kopen gronden vindt veeteelt plaats, waarbij de werkgelegenheid per hectare gering is. De glastuinbouw binnen de toekomstige EHS heeft, ook los van de EHS-realiseratie, weinig toekomst. Dat komt omdat vrijwel alle kassen klein zijn en engeklemd liggen tussen bestaande natuurreservaten met een strikte nationale en internationale bescherming, zodat er nauwelijks ruimte voor ontwikkeling van de bedrijven is. Ook zonder EHS zullen zij, in het vrije spel der maatschappelijke

krachten, binnen afzienbare tijd moeten 'verkassen'.

- De vaststelling van de EHS biedt de mogelijkheid en de middelen om deze bedrijven te saneren en te verplaatsen naar betere locaties. In dit opzicht zal de EHS juist een versterking betekenen van de werkgelegenheid.

- De realisatie van de EHS zal de Peelregio aantrekkelijker maken voor dienstverlenende bedrijven, die vooral belang hechten aan een aantrekkelijk woon- en werkklimaat. Ook dit zal de werkgelegenheid nieuwe perspectieven bieden.

- Ook in de recreatiesfeer zal de realisatie van de EHS, en de uitstraling die van het natuurgebied de Peel uitgaat, misschien nieuwe werkgelegenheid bieden. Hierbij moet natuurlijk gewaakt worden voor wildgroei en voorkomen worden dat de 'kip die de gouden eieren legt' geslacht wordt. De vrees dat de Peel voor wandelaars minder toegankelijk wordt, is ongegrond; met zoveel hectares nieuwe natuur erbij worden de mogelijkheden voor extensieve recreatie juist groter.

Breed draagvlak

De gemeenteraad van Deurne heeft in haar reactie op het voorontwerp gesteld dat er voor de EHS geen draagvlak bestaat. Dat is volgens ons pertinent onjuist. Ten eerste is dit een kwestie van schaal. Op nationaal niveau bestaat dit draagvlak er immers wel degelijk. De aanwijzing van de EHS en ook het versneld willen realiseren ervan binnen de Peelvenen (Strategisch Groen Project) zijn immers beslissingen van de regering en dus van de samenleving. Ook op regionale schaal ligt dit o.i. anders dan de gemeente Deurne beweert. Op dit moment zijn, in het Brabantse deel van de EHS Peelvenen, al ongeveer 100 ha. landbouwgrond, plus nog vier glastuinbouwen een veeteeltbedrijf aangekocht. En dit terwijl de EHS er nog niet eens definitief is vastgesteld. Bovendien bleek op andere plaatsen in Nederland, waar de EHS al eerder is vastgesteld, dat de aanvankelijke weerstand bij de direct betrokkenen later omslaat in een veel positievere houding.

Daarom verloopt de realisering van de EHS volgens schema; gelukkig, want voor de natuur is het de hoogste tijd.

PEEL-LAND: van confrontatie naar coöperatie

In 1995 heeft Werkgroep Behoud de Peel samen met de drie agrarische organisaties MCP (Milieucoöperatie De Peel), MCPM (Milieucoöperatie Peel en Maas) en JAPI (de organisatie van jonge Peelboeren) de stichting Peel-land opgericht.

Het doel van Peel-land is het creëren en vergroten van het draagvlak bij de direct betrokkenen voor een betere afstemming van landbouw en natuur, het praktisch invulling geven aan die afstemming en het constructief bijdragen aan een versterking van de natuur en de landbouw in de regio.

Op 31 januari 1997 zijn de statuten van de 'Stichting Peel-land' definitief bij de notaris gepasseerd. Op 30 september hield de Stichting zijn eerste jaarvergadering. Voorzitter John Verhoysen constateerde dat de samenwerking van landbouw en natuur in Peel-land een duidelijke cultuuromslag binnen het Peelgebied aantoonde, die hij uitdrukte met de slogan 'Van confrontatie naar coöperatie'.

In 1995 zijn door de Stichting Peel-land bij NUBL 16 projecten ingediend. Voor de uitvoering van 9 daarvan zijn intussen gelden toegekend. In de projectgroepen wordt door ruim 50 personen uit de vier aangesloten organisaties samengewerkt.

Hier worden alleen de belangrijkste ontwikkelingen besproken. Wie meer over Peel-land wil weten, kan het volledige jaarverslag van deze Stichting opvragen bij de secretaris van WBdP.

P4: Stimulering natuurvriendelijk agrarisch beheer

Dit project is gekoppeld aan het project P10 (Beheer natuur en landschap). Doel is de algemene natuur- en landschapskwaliteit in de Peelregio te verbeteren door aanpassingen op individuele bedrijven te stimuleren.

Op initiatief van P4 is in 1997 een proef gestart met het inzaaien van akkerranden met inlandse bloemen- en kruidenmengsels. De bedoeling is dit in 1998 op te schalen en daarbij ook te experimenteren met braaklegging van akkerranden om te zien of daardoor een natuurlijkere en soortenrijkere vegetatie ontstaat.

Verder is in P4 bekeken hoe agrariërs in de Peelregio op groter schaal kunnen deelnemen aan beheersovereenkomsten, perceelsrandenbeheer, weidevogelbeheer, aanleg poelen en ruigtes, erfbeplanting, natuur op en rond het erf, gebruik groenbemesters en soortenrijkere

graszaadmengsels, geïntegreerde tuinbouw en ecologische landbouw.

De conclusie was dat een veel daadkrachtiger acquisitie noodzakelijk is. Daaruit is het idee van een gebiedscoördinator agrarisch natuurbeheer geboren. Zijn/haar taak zal o.a. zijn het propageren, afsluiten en controleren van beheersovereenkomsten en gedoogovereenkomsten voor ganzen, bemiddeling bij aanleg van paddenpoelen en andere landschapselementen, begeleiding en stimulering van weidevogelprojecten en bemiddelen bij grondaankopen. Belangrijk is, deze zaken op een snelle en effectieve manier aan de bewoners van het buitengebied te 'verkopen'.

P5: Sanering kern Verheven Peel

Rond de jaarwisseling begon P5 met een eclatant succes: de aankoop van vier glastuinbouwbedrijven in de kern van de Verheven Peel. Nadat later in het jaar in de flanken van de Verheven Peel ook nog een rundveebedrijf werd aangekocht leek de versnelde realisatie van de EHS goed op gang te komen. Bovendien bleek uit cijfers dat al ongeveer honderd hectaren nieuwe natuur in het Peelvenengebied was gerealiseerd. Dat alles nog voordat de EHS in Brabant was vastgesteld! Maar later in het jaar doemden allerlei problemen op, waardoor het proces stakte.

Om deze obstakels aan te pakken gaf de streekcommissie aan DLG (Dienst Landelijke Gebieden) de opdracht een Aankoop Strategie Plan Peelvenen (ASP) op te stellen. Alhoewel P5 zich primair richt op Helenaveen, werd toch intensief meegewerkt aan het realiseren van dit ASP. Kern van de inbreng van P5 is, dat er een samenhangend instrumentarium ontwikkeld moet worden om de doelstellingen voor de Peelvenen in het algemeen, en de kern van de Verheven Peel in het bijzonder, te realiseren. DLG heeft in de loop van het proces veel handreikingen van P5 gekregen om een doortimmerd ASP te kunnen produceren. Voor een deel zijn oplossingen op korte termijn noodzakelijk, voor een deel op middellange en lange termijn. Dit zal in het ASP ook tot uitdrukking worden gebracht.

De problematiek van de glastuinbouw is het meest urgent. Daarop zal de aandacht van P5 zich dan ook in eerste instantie dienen te richten.

Daarnaast wil P5 graag bijdragen aan de speciaal op te stellen Pachtnotitie. Midden december 1997 is P5 echter

meegedeeld dat, met het oog op gesprekken die de Brabantse gedeputeerde en NUBL-voorzitter Verheijen zou voeren met AMEV, deze pachtnotitie voorlopig niet wordt vrijgegeven.

Een probleem is dat nog steeds geen rundveebedrijven in de kern van de Verheven Peel zijn aangekocht. Het ASP, dat uitdrukkelijk ook de optie van verplaatsen op onteigeningsbasis heeft meegenomen, biedt waarschijnlijk, indien het wordt geëffectueerd, de mogelijkheid om ook aan de verplaatsing/sanering van rundveebedrijven te werken.

P6: Herstructurering landbouw in en nabij de EHS

Dit project vormt een van de belangrijkste bouwstenen voor de ruimtelijke (her)inrichting van de Peelvenen. Het begint namelijk met het onderzoeken van de natuurbehoudspotenties van het Peelvenengebied, aangevuld met Marisberg en omgeving Graauveen. Bij het opstellen van het conceptrapport is gebruik gemaakt van de expertise van leden van P6 en een begeleidingsgroep met daarin o.a. Staatsbosbeheer, LNV en de provincies. Het conceptrapport is in 1997 afgerond en nog onderwerp van discussie.

Het rapport is een onderbouwing van het principe 'Scheiden waar nodig, verweven waar mogelijk'. Dit betekent dat in de kern van de Verheven Peel, waar gestreefd wordt naar (hoog)veen-moeras-natuur, landbouw onmogelijk zal worden, maar dat in de flanken landbouw en natuur waarschijnlijk op relatief ruime schaal verweven kunnen worden. Waar en op welke wijze agrarisch natuurbeheer kan plaatsvinden, wordt onderzocht in het tweede deel van het P6-project.

Als het hele project is afgesloten zal via een koppeling met het project P15 geprobeerd worden een demobedrijf op te zetten, dat laat zien welke mogelijkheden er in de praktijk zijn voor verweving van landbouw en natuur.

P8: Boeren in hydrologische bufferzones

Welke problemen ondervinden boeren die in de hydrologische bufferzone van een Peelreservaat hun bedrijf uitoefenen? En hoe zijn die problemen op te lossen? Dat zijn de vragen waarmee P8 zich bezig houdt. Het te leveren eindproduct is onder andere een goed onderbouwde waterwensenkaart.

In 1997 heeft P8 samengewerkt met de

PEEL-LAND

Agrarische Belangengroep Mariapeel (ABM), die al met een soortgelijk project aan de oostzijde van de Mariapeel bezig is. Uit ingesteld onderzoek is voorlopig al gebleken dat verhoging van de waterstand in de zomer zowel voor landbouw als natuur gunstige gevolgen kan hebben.

P9: Infiltratievoorziening glastuinbouwbedrijven

Aanleiding voor dit project was het onderzoek van Staring Centrum-DLO in 1995: 'De invloed van glastuinbouwvestiging op de waterhuishouding'. De Stichting Peel-land achtte het van groot belang dat dit onderzoek een vervolg kreeg. Daarom wordt in P9 onderzocht hoe de negatieve effecten van glastuinbouw op de grondwaterstand in de Peelvenen kunnen worden gecompenseerd door regenwater te infiltreren in de grond. Een belangrijke rol hierbij speelt het behoud van de natuurwaarden van de Peel, maar ook het bedrijfsbelang van de individuele teler, die duidelijkheid en zekerheid moet hebben t.a.v. de technische, financiële en juridische consequenties van het aanleggen van infiltratievoorzieningen.

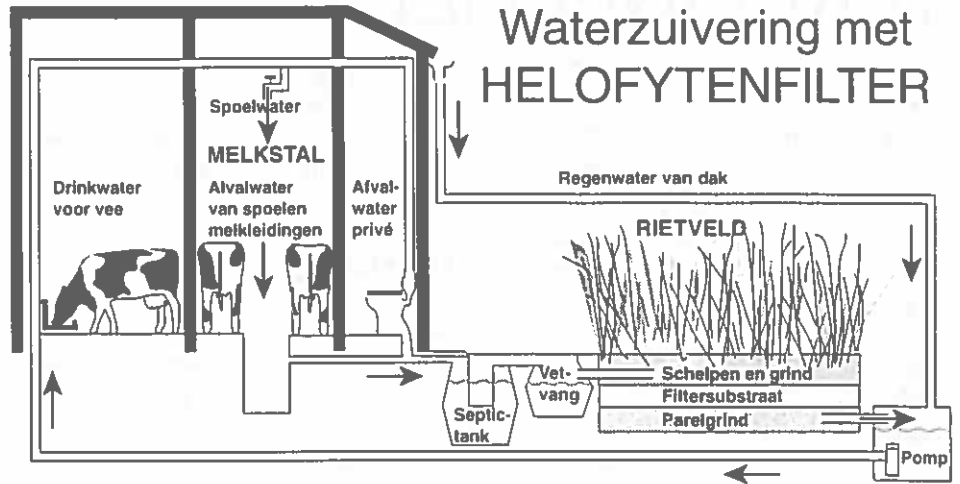
In 1997 is vooral veel energie gestoken in het maken van een goed projectplan en in het vinden van voldoende middelen voor de uitvoering. Overleg met alle belanghebbende leidde in juni tot het besluit om het infiltratieproject af te stemmen met het gietwaterproject waaraan al werd gewerkt door de Waterleidingmij., de Werkgroep Tuinbouw Milieucoöperatie de Peel en de Grontmij.

Zoals het er nu naar uitziet zal op korte termijn de volledige financiering rond zijn via subsidie van de Demonstratieregeling van LNV, DLV en hoge bijdragen van de betrokken bedrijven. Inmiddels is het projectplan verder uitgewerkt en het Staringcentrum-DLO heeft eind november een voortgangsrapportage 'Onderzoek infiltratievoorzieningen bij glastuinbouwbedrijven' gepresenteerd.

Er is een modelberekening gemaakt van de waterstromen voor diverse bedrijfssituaties en grondwatertrappen. Ook is een selectie gemaakt van de mogelijke infiltratietechnieken. Tot slot is gekeken welke demonstratiebedrijven in aanmerking komen.

P11: Verwerking agrarisch afvalwater

Grote delen van het buitengebied in de Peelregio zijn nog niet aangesloten op de

riolering. Doel van P11 is het opzetten van drie proef- en demoprojecten om de technische, juridische en financiële haalbaarheid te onderzoeken van zuiveringssystemen in deze gebieden. In 1997 is de derde van deze zogenaamde IBA-installaties (Individuele Behandeling Afvalwater) gerealiseerd. Zuivering van het afvalwater vindt o.a. plaats met behulp van een helofytenfilter (rietvijvers). Na realisatie van de IBA's werd begonnen met het geven van voorlichting en advies voor belanghebbenden. Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar de effectiviteit. De resultaten daarvan zijn tot nu toe zeer hoopvol, maar nog niet ideaal.

Een probleem is dat er nog te weinig duidelijkheid is over de gemeentelijke rioleringsplannen. Het waterschap legt de bedrijven met een IBA toch een verontreinigingsheffing op. Daartegen is door de stichting Peel-land bezwaar gemaakt.

P12: Mestverwerking op bedrijfsniveau.

Als mest kan worden omgezet in veevoer (bijvoorbeeld in eendenkroos- of algenvijvers) betekent dat minder belasting van bodem, grond- en oppervlaktewater. Hiervoor is al een kleinschalig proefproject gerealiseerd, waar op proefschaal de mineralenkringloop reeds is verbeterd door eendenkroos te telen en te gebruiken als visvoer.

Na het proefproject zijn eendenkroostunnels aangelegd bij IPC-D te Horst. Daarbij is gebleken dat het benutten van mineralen uit mest door eendenkroos in principe haalbaar is.

Op 23 juli 1997 is de stichting Peelkroos opgericht, waarin de Stichting Peel-land een bestuurszetel bezet. Opschaling van het eendenkroosproject is daarmee mogelijk geworden.

Waterzuivering met HELOFYTENFILTER

Drie nieuwe projecten:

Door de stichting Peel-land zijn aan het eind van 1997 drie nieuwe projecten bij NUBL ingediend. Het project 'Gebiedscoördinator agrarisch natuurbeheer' is al besproken bij P4. De twee andere zijn:

P17 Recreatie landbouw-natuur.

Doel is het opzetten van educatieve recreatieve routes waarbij de resultaten getoond worden van samenwerking tussen landbouw en natuur binnen de stichting Peel-land. Het accent zal o.a. liggen op agrarisch natuurbeheer, akkerranden- en weidevogelbeheer, aanleg poelen en andere landschapselementen, groen label-stallen, IBA's, infiltratievoorziening glastuinbouw, biologische bestrijding, natuurontwikkeling, bermbeheer, geologie en geomorfologie, flora en fauna en cultuurhistorie. Daarbij zal aangesloten worden bij het recreatief zoneringsplan voor het Peelvenengebied.

P18 Sanering bebouwing in het buitengebied.

Doel is vrijkomende agrarische bebouwing die in verval raakt of oneigenlijk gebruikt dreigt te gaan worden, te slopen. Dit draagt ook bij aan de verfraaiing van het landschap rondom de Peelreservaten.

Financiering Peel-land

De financiering van Peel-land is een structureel probleem. Weliswaar worden de secretariskosten door NUBL vergoed, maar NUBL weigert coördinatiekosten te vergoeden. Wij zijn van mening dat vergoeding van coördinatiekosten voor het voortbestaan van Peel-land noodzakelijk is, omdat het algemeen maatschappelijk belang niet mag worden afgewenteld op (toevallige) individuen. In feite komt deze weigering van de overheid er op neer dat een beperkt aantal gemotiveerde personen tijd en geld bijdraagt aan ontwikkelingen, waar velen van profiteren.

TERREINBEHEER

Al sinds 1980 hebben wij, naast het actiewerk, ook daadwerkelijk onze handen uit de mouwen gestoken in de Peel zelf. In 1997 is, samen met verschillende vrijwilligers voor Staatsbosbeheer gewerkt in de Deurnese- en Heidse Peel en de Bult. We waren hier bezig met het bouwen van nog enkele dammetjes om de waterstand te verhogen, maar voornamelijk met het zagen en kappen van berkebomen. Dit laatste is nodig om de landschappelijke openheid, typisch een kenmerk van een hoogveenlandschap, in stand te houden. Van deze openheid zijn bijvoorbeeld verschillende vogels, zoals kraanvogels, ganzen, wulpen, kiekendieven, blauwborstjes en klapeksters, afhankelijk.

Toen de Peel nog nat, voedselarm en zuur genoeg was, bleef deze openheid vanzelf in stand. Met name door de verdroging is hieraan een einde gekomen. Deze verdroging werd in eerste instantie veroorzaakt door de afwateringssloten. Doordat we deze sloten afgedamd hebben, loopt het water niet meer zomaar de Peel uit.

Een andere oorzaak van de verdroging is echter dat de landbouw rondom de Peel haar gronden steeds droger heeft gemaakt. Hoe lager de waterstand op de landbouwgronden is, hoe meer (grond-)water er vanuit de Peel naar de omgeving wegzijgt. Om de waterstand in de Peel dus echt hoger en vooral ook stabiel te krijgen is dammen bouwen in de Peel zélf niet voldoende. Daarvoor is het absoluut noodzakelijk dat de waterstand op de landbouwgronden, die in en rondom de Peel zijn gelegen, wordt verhoogd. Daarvoor is de Ecologische Hoofdstructuur onmisbaar, de 1500 hectare landbouwgrond die de overheid in het Peelgebied wil aankopen (zie daarvoor blz. 6).

Maar zolang die landbouwgronden nog niet zijn aangekocht zullen wij voorlopig verder moeten gaan met het zaag- en kapwerk, om te proberen zoveel mogelijk van de huidige natuurwaarden in stand te houden. Als straks de Peel weer aanzienlijk natter is, kan het beheer in grote delen van de Peel, met name in het centrum van de Verheven Peel, achterwege blijven. Met ons werk houden we daar nu al rekening mee. We gaan bijvoorbeeld niet kappen in die delen waarvan we verwachten dat ze ook na de waterstandsverhoging toch nog te droog zullen blijven. We nemen behoedzaam die plekken onderhanden die nu al vrij nat zijn en waar de bomen, als het nog iets natter wordt, vanzelf voor het

grootste deel weg zullen blijven. En ook daar zagen en kappen we bewust niet alles weg, zodat er nog wat boompjes blijven staan voor bijvoorbeeld de blauwborsten en de klapeksters.

Het Molentje

Behalve dit werk in de Peel hebben we ook weer voor Natuurmonumenten gewerkt in het Molentje, de graslanden ten westen van het Peelrestant het Zinkske. Op een deel van deze percelen doet Natuurmonumenten aan weidevogelbeheer; hier wordt extensief begraaasd met runderen van boeren uit de omgeving. Op andere weilanden wordt geprobeerd om zeldzame planten terug te krijgen d.m.v. maaien en afvoeren (verschralen). Wij hebben in '97 weer enkele percelen opnieuw afgerasterd, afrasteringen gerepareerd en percelen gehooïd, -dat laatste weer met hulp van een tuinder uit de buurt.

Dit was overigens het laatste jaar dat het Molentje van Natuurmonumenten was. De percelen gaan begin 1998 over naar SBB. We vertrouwen er op dat ze bij SBB in even goede handen zullen zijn als bij Natuurmonumenten. Met deze vereniging hebben we altijd zeer prettig hebben samengewerkt; met name Paul van der Aa willen we daarvoor bedanken.

Zowel in de Deurnese Peel als in het Molentje werden in het verslagjaar weer twee keer per maand de waterstanden opgenomen.

Land van Van Bommel

Naast dit 'echte' werk hadden we ook weer veel bemoeienis met de beleidsaspecten van het beheer. Zo vroeg SBB een natuurbeschermingswetvergunning aan om van het 'Land van Van Bommel', een

vroegere landbouwendeel in het noorden van de Mariapeel, 30 cm. zand te mogen afgraven. Met dit zand worden dan in de Mariapeel nog een paar extra dijken gebouwd om de waterstand te verhogen. Jammer dat dit zand uit de Mariapeel zelf gehaald moet worden, met alle verstoring van dien. Het argument van SBB, dat er dan op het 'Land van Van Bommel' eerder hoogveen zal ontstaan, klopt niet. De waterstand is daar al flink verhoogd. Door de afgraving ontstaat er juist een plas die voor hoogveenregeneratie veel te diep is.

Omdat het voor SBB onmogelijk bleek om het materiaal elders vandaan te halen, hebben we toen met de provincie (de vergunningverlenende instantie) en SBB de afspraak gemaakt dat bij de ontgronding zandruggen zullen worden gespaard om de golfslag (nadelig voor veenmosvorming) in de plas te beperken. Ook is in de vergunning de voorwaarde opgenomen dat het waterpeil niet in één keer, maar geleidelijk aan zal worden opgezet.

Dit geldt ook voor de delen van de Mariapeel die d.m.v. de dijken worden vernat. De vegetatie moet, in de loop van de jaren, gelijk op kunnen groeien met de waterstandsverhoging. Daardoor wordt voorkomen dat er grote open waterplassen ontstaan. Het is namelijk gebleken dat veenmossen zich niet kunnen vestigen in grote plassen. Wie schetst onze verbazing toen het waterschap Peel en Maasvallei tegen deze bepaling in de vergunning in beroep ging. Het waterschap is van mening dat zij de enige is die iets te zeggen mag hebben over het waterpeil in de Peel.

De afgraving van het Land van Van Bommel: zandruggen voorkomen dat er een grote waterplas ontstaat met teveel golfslag

De begrazing, die o.a. nodig is om het landschap open te houden, is op verscheidene plaatsen in de Peel en op recent verworven landbouwgronden te intensief. Waar nodig zal het aantal dieren worden verminderd. Ook worden sommige stukken uit de begrazing gehaald. Mooi: begrazen is slechts een middel en geen doel.

Meer waterwerken

In het zuiden van de **Deurnese Peel** had waterschap de Aa de zuidelijke tak van de Soeloop hoog opgestuwd. Via een duiker stroomde het voedselrijke landbouwwater echter rechtstreeks de Peel in. Binnen de kortste keren zat alles vol met eendekroos. Nadat we dit verschillende keren bij het waterschap en SBB hebben aangekaart, heeft SBB nu de duiker er uit gehaald en de zaak afgedamd. Wij hebben dit werk begeleid. Hier geldt weer: de Peel moet natter worden, maar water van de verkeerde kwaliteit is funest.

Aan het vernatten van de verworven landbouwgrond in het noordelijk deel van de Deurnese Peel en aan het terugdraaien van (ook al) Maaswateraanvoer in verworven landbouwgrond (en de Peel zelf!) aan de noord-westkant van de Deurnese Peel is SBB in 1997, mede vanwege personeelsgebrek, helaas nog niet toegekomen. Het is zaak dat dit zo snel mogelijk gebeurt. Ook recent door SBB verworven gronden in het noorden van het Molentje zullen worden vernat. Een goede zaak, niet alleen voor de betreffende gronden, maar ook voor de Peelreservaten. Want door het water op te zetten in de randgebieden van de Peel krijg je een stabielere grondwaterstand in de kern van de natuurgebieden.

In de **Heidse Peel** zullen slotjes worden afgedamd om binnendringen van (alweer) Maaswater als gevolg van een Regiwa-project terug te draaien. Wat betreft de Heidse Peel hebben we de provincie Limburg gevraagd of ze er nog hectares EHS willen begrenzen. Er zijn in Limburg namelijk nog hectares over. Die zijn bij de Heidse Peel dringend gewenst om de verschillende losse stukjes Peel met elkaar te verbinden en te vernatten. In deze restanten bevinden zich heel waardevolle veenputten, die erg gevoelig zijn voor verdroging. De aanvoer van Maaswater lost deze verdroging beslist niet op en is voor sommige delen van deze Peelrestanten zelfs schadelijk.

Voor de **Bult** heeft SBB een plan laten maken om de noord-westkant van dit gebied te kunnen vernatten, zonder dat het water op het aangrenzende weiland zal stromen. Daartoe zal op de rand van de Bult een lage dam worden gebouwd.

Minder wegwerken

Het nieuwe districtshoofd van SBB heeft toegezegd dat de paden in de verschillende Peelrestanten minder breed open geklepeld zullen worden. Indien er op de paden kuilen en drassige plekken ontstaan zullen die niet worden gedicht, behalve als het voor de hydrologie noodzakelijk is. Wij hadden dit gevraagd, omdat bijvoorbeeld het fietsen over paden in de Deurnese Peel flink toegenomen was. Vóór de aankoop van de Deurnese Peel door SBB waren de oude ontveningswegen net leuke, slingerende wandelpaadjes geworden. SBB maakte er meteen weer brede wegen van. Iedereen is het er over eens dat de Deurnese Peel voor rustzoekers moet blijven. Wel opengesteld, maar niet opengelegd met wandel- en fietsroutes.

Regiwa-project

In het vorige jaarverslag schreven we dat het waterschap Peel en Maasvallei begonnen was met het bouwen van een ongeveer 2 kilometer lange dijk ten oosten van Griendtsveen, ten zuiden van de spoorlijn. Vervolgens zou de strook van de Mariapeel tussen de spoorlijn en de weg van Griendtsveen naar America onder water gezet worden. Dit om de rest van de Mariapeel, ten zuiden van de weg, te vernatten.

Op zich zouden wij dit natuurlijk prima vinden. Dit onder water zetten gebeurt echter met gebiedsvreemd water, namelijk met landbouwwater afkomstig uit Griendtsveen (wordt er in gepompt) en met kanaal(=Maas)water. Water van een totaal andere kwaliteit dus dan het voedsel- en kalkarme regenwater waar de Peel het van moet hebben! Wij vinden dit absoluut onbegrijpelijk. Al het overheidsbeleid (Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra, Natuurbeleidsplan, Structuurschema

Groene ruimte, Evaluatienota Water, etc.) is gericht op het weren van gebiedsvreemd water uit de natuurgebieden en hier wordt het juist binnengehaald.

Vorig jaar hadden wij tegen de Natuurbeschermingswetvergunning, verleend door Gedeputeerde Staten van Limburg bezwaar gemaakt. Helaas kreeg het waterschap het bij de Raad van State voor elkaar dat de schorsende werking, die normaal van zo'n bezwaar uitgaat, werd opgeheven ("gestuit") en het schap kon toen, op eigen risico, de werkzaamheden gaan uitvoeren. Het onder water zetten van een gedeelte van het natuurmonument is nu reeds begonnen. Het enige dat de provincie n.a.v. ons bezwaarschrift deed was voorschrijven dat deze inundatie geleidelijk (in een aantal jaren) moet gebeuren. Daar schiet de Peel echter niet veel mee op. De strook staat nu reeds onder het vuile water.

Het heeft erg lang geduurd voordat ons bezwaarschrift, dat wij bij de provincie hadden ingediend, werd behandeld. GS vond dat het ministerie zulke bezwaren zou moeten behandelen en het ministerie vond dat GS het moest doen. Met een Raad van State-uitspraak in de hand hebben we uiteindelijk (pas in januari van '98) het ministerie kunnen dwingen om te beslissen op ons bezwaarschrift. Ons bezwaar werd, zoals meestal bij het ministerie, afgewezen. De zaak is nu voorgelegd aan de Raad van State.

Het is te betreuren dat door ambtelijk getouwtrek een gedegen beoordeling van deze zaak zo sterk werd vertraagd. We zijn erg benieuwd wat de Raad ervan vindt dat het waterschap, met toestemming ook nog van Staatsbosbeheer gewoon het ene gedeelte van een staatsnatuurmonument opoffert om de rest te verbeteren. Onnodig naar onze mening, want ook met alleen gebiedseigen water kan de strook tussen het spoor en de weg een flink stuk natter gemaakt worden. Natuurlijk: niet zo nat als met het erin pompen van kanaal- en landbouwwater. Maar als je dat als argument gaat hanteren kun je de hele Peel wel vol met kanaalwater gaan pompen...en voorgoed in de vernieling helpen!

RECREATIE IN DE PEEL

Natuurterreinen zijn over het algemeen kwetsbaar voor (te) veel menselijke belangstelling. Dat geldt zeker voor gevoelige ecosystemen als hoogvenen. Daarom is het zaak dat de bezoekers van de Peelrestanten in goede banen worden geleid. Het beleid dient er vooral op gericht te zijn geen 'onnodige' bezoekers aan te trekken. In en rond de Peelreservaten moet je geen dingen gaan doen die ook op andere plaatsen kunnen.

Nationaal Park

Van de Peelreservaten heeft alleen de Grootte Peel bij Ospel de speciale status 'Nationaal Park' gekregen en daarmee heeft dat Staatsnatuurreservaat officieel ook een functie voor de recreatie. Om die taak goed te vervullen stelt de overheid gelden beschikbaar om delen van het reservaat zo in te richten en te onderhouden dat bezoekers er kunnen wandelen en van de natuur genieten zonder dat die natuur daarvan schade ondervindt. Er is een uitgebreid netwerk van wandelpaden, dat in de broedtijd en tijdens de vogeltrek voor een deel is afgesloten.

Er wordt veel aandacht besteed aan voorlichting. In het bezoekerscentrum worden op aantrekkelijke wijze allerlei bijzonderheden over planten, dieren, landschap en historie van de Peel getoond. Er wordt getracht meer begrip te kweken voor de noodzaak van natuurbescherming.

Staatsbosbeheer, dat behalve de Grootte Peel ook de andere Peelreservaten beheert, hanteert als uitgangspunt dat de voorzieningen voor bezoekers (jaarlijks ruim 100.000) vooral in de Grootte Peel thuis horen. In de Mariapeel zijn slechts enkele officiële wandelroutes en de Deurnese Peel wil SBB zo rustig mogelijk houden. Wie wil, kan er wel wandelen, maar die mogelijkheden worden niet gepropageerd. Het terrein is dus wel opengesteld, maar niet opengelegd.

Verheven Peel

Dank zij onder andere de activiteiten van onze Werkgroep zal er in de toekomst veel veranderen in het gebied van de Deurnese- en Mariapeel. Deze 'Verheven Peel' zal door de aankoop van landbouwgronden groter worden en uiteindelijk zal het gebied ook veel natter worden. Er kan een hoogveen(-achtige) natuur ontstaan met in het centrum een 'wildernisgebied'.

Het meest wezenlijke kenmerk van zo'n voor ons land uniek wildernisgebied zal de

rust zijn. Daarom pleit WBdP voor voortzetting van het huidige beleid waarbij de Grootte Peel zoveel mogelijk als aantrekkingspunt fungeert en geen propaganda wordt gemaakt voor bezoeken aan de Verheven Peel. Het blijkt echter dat vanuit de grote centra voor verblijfsrecreatie zoals Loohorst, Meerdal en de Schatberg toch steeds meer mensen deze Peelreservaten bezoeken. Er moet natuurlijk voor gewaakt worden dat alleen al het idee dat hier een heuse wildernis ontstaat zoveel nieuwsgierigen trekt dat de ontluikende wildernis onder de voet wordt gelopen. Tenslotte voert de overheid deze plannen uit om de natuurwaarden te versterken en niet om meer toerisme mogelijk te maken.

Zoneringsplan

Met een goed beleid is het gevaar van een te grote belangstelling te keren. Mogelijk zijn er zelfs toeristische voorzieningen te treffen, die tegelijk de natuurgebieden voordeel bieden. Daarom heeft de Werkgroep bij het project Peelvenen van de NUBL voorgesteld om ook een onderzoek te laten doen naar de Toeristisch-Recreatieve Zoning, waarin wordt bekeken hoe in de Peelregio recreatie en toerisme de natuurwaarden kunnen versterken. Dit onderzoek zal in de eerste helft van 1998 worden afgerond.

Als je maatregelen wilt nemen ten behoeve van de recreatie die tegelijk ook de natuurwaarden versterken, moet je heel behoedzaam opereren en de effecten van de maatregelen heel goed nagaan -en ook in de toekomst blijven nagaan, zodat je de ontwikkelingen tijdig kunt bijsturen. Het is beter in het begin wat te terughoudend te zijn en later, als dat mogelijk blijkt wat meer recreatie toe te staan, dan andersom. Want vertrapte natuurwaarden weer laten opbloeien is heel moeilijk; het laten groeien van bezoekersstromen kost daarentegen weinig moeite.

Rust in de wildernis

Het is gewenst, dat ook in de toekomst de belangstelling van de recreanten vooral op de Grootte Peel gericht blijft en dat daar het meest gedaan wordt aan voorlichting en aan andere voorzieningen voor bezoekers. Voor de Verheven Peel dient een terughoudend beleid te worden gevoerd. Als het er te druk dreigt te worden, zal met allerlei verbodsbepalingen moeten worden gewerkt. Het is veel plezieriger als dat wordt voorkomen. Dus het principe: wel opengesteld, maar niet

opengelegd. Dat houdt onder meer in dat bezoekers wat moeite moeten doen om er te komen (en er dus ook niet naar toe worden gelokt).

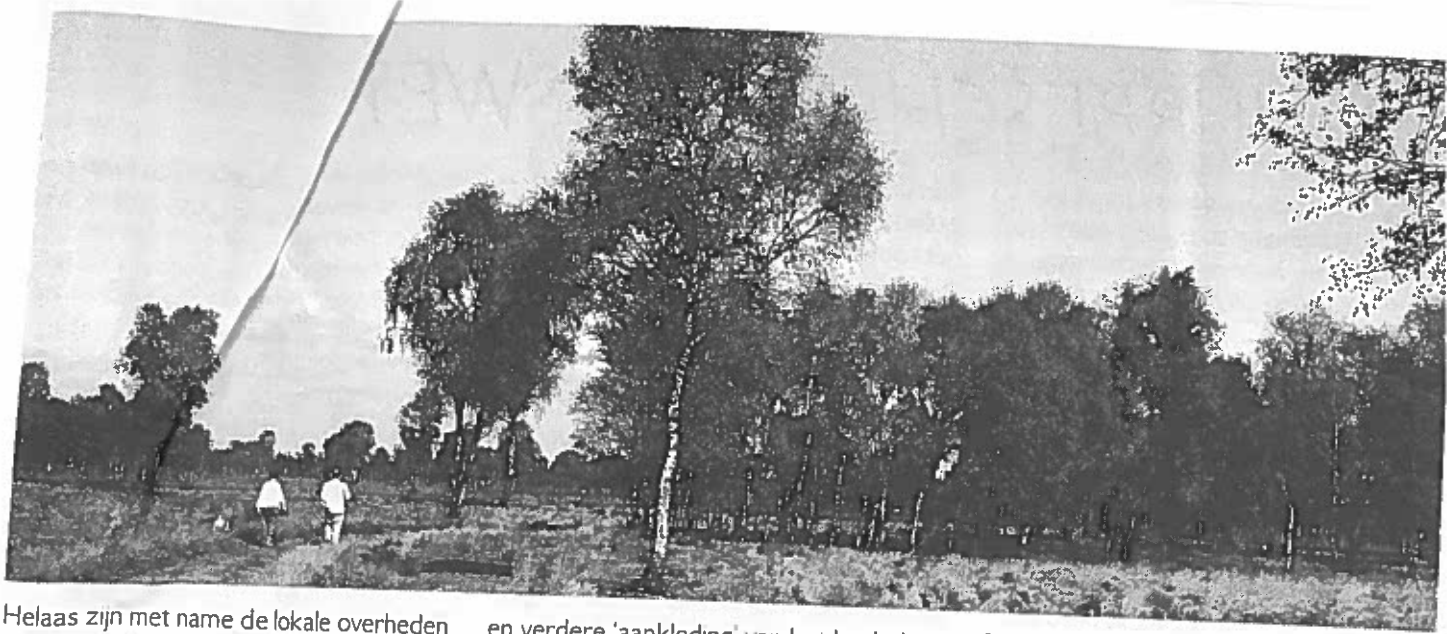
De bestaande wandelroutes dienen zeker niet te worden uitgebreid. Wandelroutes in het centrale deel zullen deels ongeschikt worden omdat het terrein te nat wordt. Deze paden moeten niet meer worden onderhouden. In plaats daarvan moeten aan de randen van de Verheven Peel (buiten het centrale wildernisgebied) nieuwe wandelmogelijkheden komen, met bescheiden parkeermogelijkheden. Zo zal er al op korte termijn een alternatief moeten worden gevonden voor de te nat wordende wandelroutes in de Driehonderd Bunders. Als er meer EHS-gronden aangekocht worden, moet worden bekeken in hoeverre deze ontsloten kunnen worden voor wandelaars.

Wandelen of fietsen

Naar Nederlandse maatstaven zijn zowel de Grootte Peel als de Verheven Peel natuurgebieden van formaat. Voor veel bezoekers is het ervaren van deze ruimte en de rust die er heerst een van de meest aantrekkelijke kanten van deze gebieden. Wie deze ervaring wil ondergaan, zal zijn snelheid daarbij moeten aanpassen. WBdP kiest er daarom nadrukkelijk voor dat de natuurgebieden alleen toegankelijk zijn voor wandelaars. Voor sneller vervoer is in de Peelreservaten letterlijk geen ruimte. Fietsers doen ook erg veel afbreuk aan de natuurbeleving van wandelaars; door hun grotere actieradius veroorzaken ze ook meer verstoring van de fauna.

Fietsroutes zijn er in de Peelregio (rondom de reservaten) momenteel al verschillende. Als er behoefte is aan verdere uitbreiding, moeten deze routes in elk geval niet door de reservaten lopen. De enige uitzondering is momenteel de weg van Griendtsveen naar Helenaveen. Om deze weg tot een werkelijk plezierige fietsroute te maken zou het autoverkeer daar geweerd moeten worden. WBdP pleit ervoor deze weg op korte termijn af te sluiten voor het gemotoriseerd niet-bestemmingsverkeer en uiteindelijk voor alle snelverkeer.

Als onze langetermijn-plannen voor de Verheven Peel verwezenlijkt worden, zal deze weg ooit helemaal verdwijnen omdat de -natte- natuurgebieden aan beide zijden ervan aaneengroeien. Uiteindelijk zal het dan ook geen geschikte fietsroute meer zijn.

Helaas zijn met name de lokale overheden nogal huiverig om de mobiliteit te beperken. Zo is de Werkgroep al jaren bezig om de zandwegen langs het Deurnes Kanaal en door de Liesselse Peel af te sluiten voor gemotoriseerd verkeer en om de weg Leegveld verkeers-luwer te maken. Door zulke maatregelen zouden deze delen van de Peel voor de natuur én voor de recreanten veel aantrekkelijker worden.

Routes in de regio

De Peelreservaten met hun kwetsbare hoogveen-natuur hebben slechts een beperkte 'opnamecapaciteit' voor bezoekers. Daarom moeten de mogelijkheden voor verblijfsaccommodatie in de Peelregio zeker niet worden uitgebreid. De dagtoeristen (zowel bewoners van de regio als gasten van de recreatiecentra) kan echter veel meer geboden worden door de omgeving van de natuurgebieden aantrekkelijker te maken voor de recreanten.

Hiervoor liggen kansen in de hele Peelregio, dus zowel in de oude Peeldorpen als in de jongere Peelontginningen. De Peelstreek is van oudsher geen rijke streek en het landschap en de dorpen in de Peelregio is dat aan te zien. Cultuurhistorische monumenten in de dorpen zijn bescheiden, maar samen met de historische patronen in het landschap en de sporen van het geologisch verleden vormen ze een goed object voor een themaroute voor wandel- of fietstochten.

In combinatie met de juiste voorlichting zijn ook routes uit te zetten die zich richten op bijvoorbeeld de landbouw of natuurontwikkeling. Zulke routes door het op de meeste plaatsen vrij kale landschap van de Peelontginningen zouden een stuk aantrekkelijker worden wanneer meer aandacht wordt besteed aan zaken als erfbeplanting, beheer van akkerranden, in ere herstellen van oude, onverharde wegen

en verdere 'aankleding' van het landschap. In samenhang hiermee kunnen ook de meeste dorpen voorzien worden van parkachtige boslandschappen, die de bewoners vlak bij huis mogelijkheden voor wandelen en andere buiten-bezigheden bieden.

Marisberg

Natuurlijk bestaat het gevaar dat alle gebruikers van fietsroutes in de Peelregio zich toch uitsluitend op de Peelreservaten richten. Om ze een alternatief te bieden zou ook overwogen kunnen worden om op een kruispunt van routes een wat groter 'groen' attractiepunt te maken. Goede mogelijkheden daarvoor zijn er op de Marisberg, tussen Helenaveen en Grashoek. Het bestaande reliëfrijke, gevarieerde landschap kan hier met weinig moeite worden omgevormd tot een aantrekkelijk oord voor dagrecreatie.

Recreatieondernemers beweren regelmatig dat er voor hun gasten (en voor de bewoners van de regio) 'attracties van formaat' moeten komen in de Peelstreek. De Werkgroep vindt zulke voorzieningen ongewenst. Als ze toch komen, zet ze dan bij voorkeur dicht bij de bestaande recreatiecentra en in elk geval niet dicht bij de Peelreservaten. Vooral moet worden voorkomen dat zulke voorzieningen extra bezoekers naar de Peelreservaten trekken. De Peel kan best wat extra supporters gebruiken, maar als die er allemaal komen rondwandelen heb je alle kans dat de Peelnatuur wordt doodgeknufteld.

MIJL OP ZEVEN

In een rapport ontvouwd Staatsbosbeheer toekomstplannen voor het educatief bezoekerscentrum Mijl op Zeven. Dit centrum is heel belangrijk voor het creëren van meer draagvlak voor de bescherming en ontwikkeling van de natuurwaarden in de Peel. Ook is het een goed middel om de (hoofd)stroom van de bezoekers via voorlichting af te leiden van de meer kwetsbare delen van het natuurgebied.

Logisch dus, dat het centrum probeert potentiële belangstellenden te trekken. In dit rapport worden echter voorstellen gedaan om ook mensen aan te trekken die geen enkele interesse hebben in een natuurreservaat. SBB wil komen tot 'meer attractiewaarde voor een bredere doelgroep' omdat uit onderzoek bleek dat in de Peelregio onvoldoende aanbod is aan speel-, doe-, en plezier-activiteiten voor gezinnen met kinderen en voor de jeugd.

De Werkgroep vindt dat het bezoekerscentrum daar nu net niet voor bedoeld is. Dit soort activiteiten voer je uit buiten natuurreservaten. In het algemeen zijn de gebieden buiten de Peel daar ook veel geschikter en aantrekkelijker voor - en anders moeten ze dat gemaakt worden. De Peel heeft belangrijke natuurwaarden, die in het algemeen zeer kwetsbaar zijn, kwetsbaarder dan die in de meeste andere natuurgebieden en bossen. SBB zou zich o.i. daarom juist wél en ook uitsluitend op de natuurliefhebbers moeten richten, die zich door die specifieke waarden (zoals de rust!) aangetrokken voelen. Recreanten die elders ook tevreden zijn, moet je ook zoveel mogelijk elders iets bieden. Juist door de 'algemene' recreant buiten de Peel iets te bieden kan de Peel behoed worden voor schade door te hoge recreatiedruk.

SBB heeft intussen toegegeven dat onze kritiek terecht is en toegezegd dat het bezoekerscentrum zich ook in de toekomst vooral zal richten op natuurliefhebbers.

RUIMTELIJKE BELEID VAN DE PROVINCIES

De provincies krijgen steeds meer uitvoerende en controlerende taken van het rijk, onder andere met betrekking tot water, natuur en landschap, milieu en ruimtelijke ordening. Deze beleidsterreinen moeten steeds meer geïntegreerd worden. De noodzaak daartoe is ook wel duidelijk: allerlei doelstellingen voor natuur, landschap, milieu en water worden (bij lange na) niet gehaald.

NOORD-BRABANT

De provincie publiceerde het plan voor een gedeeltelijk herziening van het streekplan. In de toekomst wil de provincie het beleid betreffende ruimte, economie, water en milieu beter op elkaar afstemmen. Men noemt dat 'StructuurvisiePlus-plannen'. Op zich een goede ontwikkeling mits deze plusjes maar doorwerken naar het gemeentelijk beleid. De Werkgroep heeft gevraagd om nadrukkelijk ook natuur en landschap bij die plus-plannen te betrekken.

In deze ontwerp-partiële herziening van het streekplan hadden we ook meer aandacht voor de platteland vernieuwing verwacht. We hebben gevraagd dit aspect nader uit te werken onder andere voor het Peelvenenproject.

Het idee van landgoederen in de Groene Hoofdstructuur van Brabant wijzen we af. Nieuwe woonbebouwing lijkt ons niet het meest ideale middel om natuurwaarden te versterken. Wat ons betreft kan zo'n bebouwing wel in agrarische gebieden zonder natuur- en landschapswaarden, eventueel aansluitend aan de Groene Hoofdstructuur.

LIMBURG

De begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur (meer over de EHS is te lezen op pag. 6) is in Limburg nagenoeg afgerond. Er zijn nog wat hectares in reserve gehouden; die kunnen goed worden gebruikt om de begrenzing bij te stellen op plaatsen waar die niet al te gelukkig is gekozen. Een aantal van die knelpunten liggen in de Peelregio, die er in het Limburgse totaalbeeld bekaaid vanaf komt. We vroegen GS om hectares in te zetten in het Limburgse deel van het Molentje (i.v.m. invloed op de waterstand en vanwege de actuele en potentiële natuurwaarden) en de Heidse Peel (aankoop enclaves om structurele verbeteringen te realiseren voor de zeldzame hoogveenvegetaties en de fauna). Ook in de zuidelijke Peelrestanten kan nog veel worden verbeterd.

GRONDWATERWET

De nog steeds toenemende verdroging van zowel cultuurgronden als natuurgebieden krijgt op landelijk niveau veel aandacht. Maatregelen om de verdroging terug te dringen moeten vooral door de provincies worden genomen. Dat gebeurt ook, maar naar onze smaak niet voldoende doortastend. Ook de samenhang en de logica in het beleid is vaak ver te zoeken. Heel duidelijk wordt dat als we zien hoe wordt omgesprongen met het grondwater.

Brabants grondwater

Om grondwater te sparen, wil de provincie Noord-Brabant bevorderen dat boeren minder gaan beregenen ('Beregenen op maat'). De boeren worden gestimuleerd om water langer vast te houden. Wanneer 2000 vrijwilligers met dit programma mee doen, zou een beregeningsverbod in de zomermaanden kunnen vervallen. Maar het is de vraag of dit ook kan in de buurt van natuurgebieden. Daarom zoeken de provincie, milieugroepen, landbouw, waterschap en standsorganisaties nu samen naar oplossingen voor de problemen in de buurt van natuurgebieden.

Limburgs grondwater

In Limburg ligt het probleem weer wat anders. Allerlei onderzoeken tonen aan dat de landbouw de toezegging om niet méér water te onttrekken dan in 1989 absoluut niet nakomt. De LLTB vindt daarom dat nieuwe afspraken moeten worden gemaakt, die uitgaan van een groter verbruik. Gezien de landelijke en provinciale doelstellingen is dat een absurde opstelling.

De provincie maakte het voornemen bekend om ook de landbouwers te laten betalen voor het gebruik van de kostbare bodemschat grondwater. Uiteraard is de LLTB tegen zo'n waterheffing. GS sloten een compromis waarbij de landbouw tot 2001 geen grondwaterbelasting hoeft te betalen (waterleidingmaatschappij en industrie dragen al wel ca. f 0,35 per m³ af), mits de boeren water gaan besparen (middels bedrijfswaterplannen) en bovendien meewerken aan het meten van

grondwaterverbruik. Als er op deze manier voldoende bespaard wordt, volgt geen grondwaterheffing.

Grondwater in de Peel

Ook rondom de Peelreservaten neemt de onttrekking van grondwater voor beregening toe. Dat leidt tot verlaging van het grondwaterpeil en tot verdroging in de reservaten. Volgens de provinciale regels mag beregend worden met een vergunning in het kader van de Grondwaterwet. Maar in de omgeving van beschermde natuurmonumenten is voor het gebruik van een beregeningsput een vergunning volgens de regels van de Natuurbeschermingswet vereist. Daarbij hebben we te maken met enkele complicaties:

- Rond de Groote Peel is een hydrologische bufferzone van 2 km aangegeven. Rond andere natuurgebieden is zo'n bufferzone voor normale ingrepen in de waterhuishouding nog niet vastgelegd.

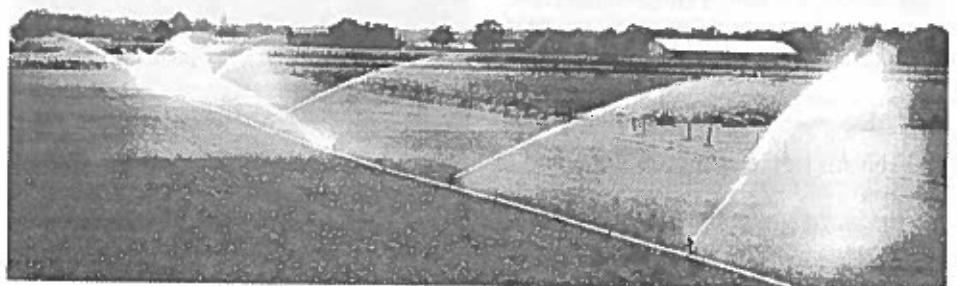
- In de provincie Limburg worden vergunningen afgegeven op huisadressen zodat de provincie helemaal niet weet waar een put geslagen is en gebruikt wordt. Dit beleid wekt niet de indruk dat deze provincie het antiverdrogingsbeleid echt serieus neemt.

Het slaan van beregeningsputten op zichzelf is volgens de minister van LNV geen schadelijke handeling, het gebruik ervan wél. Dit standpunt van de minister wordt door de Werkgroep bij de Raad van State betwist.

Een ander probleem is dat de overheid niet weet wanneer putten zijn geslagen en dat er geen goede registratie is van de bestaande putten.

Ons standpunt is: putten slaan kan schadelijk zijn. Voor het gebruik van beregeningsputten binnen hydrologische bufferzones is een vergunning nodig in het kader van de Natuurbeschermingswet, omdat ook bestaand gebruik vergunningplichtig is, wanneer dit schadelijk kan zijn.

Er zal nog heel wat water naar zee moeten stromen voordat het 'integraal waterbeheer' werkelijkheid is.

gegraven. Na enige brieven-op-poten naar GS, naar LNV en de Raad van Stateen het nodige overleg is deze zaak opgelost. De provincie zat met het probleem, dat de begintoestand niet meer precies te achterhalen was en stelde voor, af te zien van herstel van de oude toestand, maar in plaats daarvan aan de grondgebruiker te verbieden nog enig onderhoud aan de sloot te verrichten. In zo'n slap veengebied kom je dan binnen afzienbare tijd weer ongeveer bij de beginsituatie uit. We hebben om praktische redenen hiermeel ingestemd.

Flakbij, in hetzelfde Molentje, werd dit jaar een nieuwe sloot gegraven. Na onze melding werd tijdig en adequaat opgetreden. De provincie schreef de betrokkene aan de beginsituatie te herstellen en dat gebeurde ook; binnen de gestelde termijn werd de sloot weer dichtgeschoven, zodat dit dossier kon worden gesloten.

Watergang Horikheide

Dit betreft een geval van drainage en onderbemaling in Ospel, in de hydrologische zone rond de Grootte Peel. Het gemaaltje stond er al voordat de NBwet ter plaatse van kracht werd. Toch vroegen wij de Minister om de eigenaar te wijzen op zijn plicht een vergunning ex art.12 van de NBwet aan te vragen.

Op het moment dat ter plaatse de NBwet van kracht werd, was er voor de onderbemaling geen vergunning. Er is dus geen sprake van een verworven recht of bestaand gebruik. Bovendien: ook bestaand gebruik is in principe vergunningplichtig. Omdat de Minister daarvan nooit is uitgegaan, ontbreken vergunningen voor bestaand gebruik en is er bijgevolg ook geen enkele registratie van dit gebruik. Dat maakt het erg gecompliceerd om de hand te houden aan het verbod op uitbreidingen en op nieuwe drainages.

Tegen deze misstand hebben we, gezien de houding van het ministerie en de gevoeligheid van deze zaak in de streek, niet eerder actie ondernomen. Om tot een oplossing van het probleem te komen deden wij -vanwege de redelijkheid- de suggestie, dat het ministerie in samenwerking met de landbouworganisaties projectmatig een registratie annex legalisatie zou kunnen uitvoeren van drainages binnen de 2-km-zone, die al bestonden bij het van kracht worden van de NB-wet. Daarvoor zouden dan zonder bureaucratische rompslomp vergunningen kunnen worden verleend.

Hoogdonk

De tientallen meters diepe plas bij de kalkzandsteenfabriek in Liessel zou nog 25 hectaren groter moeten worden; een verdubbeling van het oppervlak! Dat levert voor de fabriek weer flink wat zand op en dus werkgelegenheid, maar verdamping uit de vergrote plas betekent tevens een forse aanslag op de beperkte ondergrondse watervoorraad, die ook voor de natuurgebieden van de Peel van levensbelang is.

Voor deze mega-ontgronding is een wijziging van het bestemmingsplan nodig, een ontgrondingsvergunning en een NBwet vergunning; in alle drie deze procedures verdedigen we de belangen van het natuurgebied. Het belang van de ontgronders, vinden wij, moet worden afgewogen tegen de nationale en internationale verantwoordelijkheid voor de instandhouding van onvervangbare natuurwaarden.

Tegen de door GS van Brabant verleende NBwet-vergunning hebben we bezwaar gemaakt; dat is nu in behandeling bij het ministerie. Kardinale vraag is hier welke gevolgen de nieuwe plas heeft voor de waterstand in de Peel. Om daar iets over te zeggen moet men alle details van de bodemsamenstelling weten en kunnen voorspellen hoe gemakkelijk of moeilijk het grondwater daar doorheen stroomt. Onderzoek hieraan heeft een hoog abstractie-niveau, werkt met veel onzekerheden en veronderstellingen en de uitkomsten moeten met een hele ruime onzekerheidsmarge worden genomen.

Er liggen nu twee -door de fabriek betaalde- onderzoeken van het Staringcentrum, met een imponerende massa berekeningen en computermodellen. In deze rapporten wordt de conclusie getrokken dat de ontgronding geen kwaad kan voor de Peel. Maar beide onderzoeken gaan mank aan het feit dat enkele van de belangrijkste veronderstellingen niet kloppen of niet goed gefundeerd zijn.

Eigenlijk geeft de provincie ook wel toe

dat de plas invloed zal hebben op de Peel; daarom wordt voorgesteld de invloed te compenseren door het waterpeil in de plas te verhogen met aangevoerd (Maas-)water. Daarbij vergeten ze dat dat een erg kunstmatige zaak is die de Peel tot in alle eeuwigheid afhankelijk maakt van de mens. Bovendien wordt vergeten, dat juist als het er op aan komt, dus in zeer droge zomers, de beschikbaarheid van aan te voeren Maaswater onzeker begint te worden. Nu al valt deze rivier in de zomer soms bijna droog terwijl er nogal wat plannen liggen om er nog veel meer water aan te onttrekken; voor de landbouw en voor drinkwater bijvoorbeeld (meer over Maaswater is te lezen op blz. 16).

Een extra groot risico vormt de Peelrandbreuk. Als je die in meer of mindere mate lek graaft, kan de Verheven Peel daardoorheen voor altijd veel water gaan verliezen en sterker uitdrogen. Het griezelige is dat er niemand is die exact weet hoe die breuk in de buurt van Hoogdonk in elkaar zit; het is zelfs niet bekend waar de breuk precies ligt. Bij het afgraven de vinger aan de pols te houden door de peilen in de gaten te houden, (zoals de provincie voorstelde bij de ontgrondingsvergunning) is natuurlijk geen oplossing, want dan ben je er altijd (veel) te laat bij.

Hoogdonk is kortom een uiterst gecompliceerde en letterlijk ondoorzichtige zaak, waarbij voor de Peel grote belangen op het spel staan. Gelukkig zijn de gelederen van de Werkgroep afgelopen jaar versterkt door een deskundige op dit gebied die de zwakke plekken wist te vinden in beide rapporten van het Staringcentrum en in een deskundigenadvies van de TU Delft. We hebben bijvoorbeeld heel sterke aanwijzingen dat deze onderzoeken op onjuist feitenmateriaal zijn gestoeld en dus een heel verkeerd, veel te rooskleurig, beeld geven van de risico's die de Peelnatuur bij deze ontgronding loopt.

WATERAANVOER:

Aanvoer van Maaswater wordt gepresenteerd als de ideale oplossing voor de bestrijding van verdroging zowel op cultuurgronden en in natuurgebieden. Bij nadere beschouwing kleven er voor natuurgebieden echter grote nadelen aan deze grove aanpak. De kwaliteit van het water geeft veel problemen. En wateraanvoer draagt in elk geval niet bij aan de o.a. in het Natuurbeleidsplan gewenste grotere natuurlijkheid. Wateraanvoer is een kunstgreep die de natuurgebieden voor eeuwig afhankelijk maakt. Afhankelijk van een onzekere bron, want in droge zomers zal de Maas naar alle waarschijnlijkheid niet aan alle vraag kunnen voldoen. Deze bedenkingen maken het onverantwoord veel geld uit de natuurbeheer-pot in wateraanvoer te stoppen. De natuur is alleen gebaat bij structurele oplossingen. Die kunnen worden gevonden door op landbouwgronden het water langer vast te houden.

Al eeuwenlang zijn Nederlanders bedreven in het naar hun hand zetten van de waterhuishouding. Bijna heel ons land is meermalen op de schop gegaan om de waterhuishouding te reguleren. De ingrepen zijn zeer stelselmatig en fijnmazig uitgevoerd. Het gevolg is dat alle landbouwgronden nu zo droog zijn, dat voor het uitvoeren van allerlei bewerkingen zelfs de zwaarste machines kunnen worden ingezet.

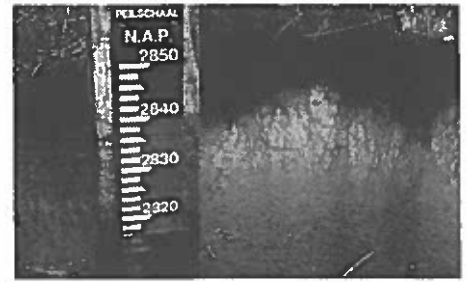
Op veel plaatsen is de ontwatering nu zo ver doorgevoerd, dat ook cultuurgronden te kampen hebben met verdroging. Het meest getroffen zijn echter de natuurgebieden, die hun aantrekkelijkheid en hun rijke en gevarieerde flora en fauna meestal juist danken aan overvloedige regenval en aan hoge grondwaterstanden. Het is niet mogelijk natuurgebieden met dijkes of andere kunstgrepen te isoleren van de droge omgeving. Omdat het grondwaterpeil in de cultuurgrond angstig diep is gezakt, kampen ook alle natuurgebieden met een ernstig watertekort.

Verdroging bestrijden

De laatste jaren is de ernst van dit probleem op allerlei niveaus onderkend en de overheden hebben vele plannen gemaakt en deels ook al uitgevoerd om de verdroging van landbouwgronden en natuurgebieden te bestrijden. Daarbij worden allerlei middelen gebruikt. Het watergebruik en de drainages kunnen beperkt worden; afwateringsstelsels en peilbeheren kunnen verbeterd worden en regenwater kan langer worden vastgehouden. Maar vooral wordt er erg veel gebruik gemaakt van wateraanvoer, wat in het zuidelijk deel van Nederland steeds betekent aanvoer van Maaswater.

Dodelijk water

Voor landbouwgebieden is wateraanvoer een goede oplossing; voor natuurterreinen is dit middel vaak nog erger dan de kwaal. De meeste landbouwgewassen stellen namelijk niet zulke hoge eisen aan de kwaliteit van het water. Natuurgebieden en hun bewoners daarentegen zijn heel erg kieskeurig. De specifieke waarde van een natuurgebied staat of valt vaak met de heel unieke eigenschappen van het grond- en oppervlaktewater ter plaatse. In de meeste gevallen zijn ze volledig afhankelijk van dit 'gebiedseigen' water. Zo zijn de planten van de Peel aangewezen op voedsel- en kalkarm water; Maaswater is letterlijk dodelijk voor ze. Kalkhoudende water leidt ook tot versnelde afbraak van veengrond.

Gelukkig zijn de waterbeheerders zich er ook van bewust dat natuurgebieden heel kwetsbaar zijn. Voor allerlei gebieden is onderzocht hoe kieskeurig ze zijn. Ook voor de Deurnese Peel en de Mariapeel is zo'n 'Ecohydrologisch Onderzoek' verricht. Daarin werd o.a. geconcludeerd; 'De negatieve effecten van kanaalwater op de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater zijn dusdanig groot dat de mogelijkheid van wateraanvoer niet in de scenario's wordt meegenomen'.

Wil men toch Maaswater gebruiken om de verdroging terug te dringen in zulke natuurgebieden, dan blijft alleen de mogelijkheid open om met het aangevoerde water de omgeving van natuurgebieden te vernatten. Dat heeft tot gevolg dat het grondwater in het natuurgebied niet meer zo snel wegzijgt. Dit lijkt een bruikbare methode, en met name in de Peelregio wordt deze 'indirecte wateraanvoer' gepresenteerd als de ideale oplossing voor alle problemen. De Werkgroep ziet echter grote bezwaren.

Contradictie

Ons belangrijkste bezwaar tegen wateraanvoer naar de Peelreservaten is van principiële aard:

- Wateraanvoer tast het fundament van 'natuur' aan. Een wezenlijk kenmerk van natuur is juist 'spontaniteit'. Het gaat bij natuurgebieden niet alleen om een hoge stabiele waterstand en de daarmee samenhangende levensgemeenschappen, maar vooral ook om hoe zoiets tot stand komt. Dat onderscheidt natuurbehoud van akkerbouw en veeteelt. 'Eeuwige wateraanvoer ten behoeve van de natuur' is een contradictio in terminis.

Het Natuurbeleidsplan streeft vooral naar 'duurzaamheid' en naar 'meer natuurlijkheid', d.w.z. naar ecosystemen waarin natuurlijke processen zoveel mogelijk de motor zijn achter het voortbestaan en de ontwikkeling van natuur-elementen. Wateraanvoer maakt de natuurgebieden echter eeuwig afhankelijk van onze techniek én van de politiek die over het inzetten van die techniek beslist.

DE PEEL VOOR EEUWIG AAN HET INFUUS

Talrijke bezwaren

Naast dit principiële bezwaar zitten er aan de indirecte wateraanvoer nog allerlei nadelen die te maken hebben met de **techniek** van wateraanvoer en vooral met de **kwaliteit van het water** en met de **onzekerheid over de beschikbaarheid**.

- Stopzetten van de aanvoer (ook tijdelijke stopzettingen van korte duur) leidt tot het verdwijnen van de van aanvoer afhankelijke natuurwaarden. Voor natuurwaarden zoals die van de Peel, die een lange tijd van ontwikkeling nodig hebben, is wateraanvoer met de kans op zulke onderbrekingen onaanvaardbaar.

- Het aangevoerde Maaswater heeft een heel andere kwaliteit dan Peelwater. De afgelopen jaren zijn door wateraanvoer in de cultuurgronden aan de rand van de Peelreservaten zeldzame organismen van zacht water verdrongen door organismen van hard water. Maaswater is fataal voor de soorten van voedselarm, zwakgebufferd water. Juist het behoud van deze soorten heeft in het nationaal natuurbeleid de allerhoogste prioriteit. In sommige gevallen is het aangevoerde water -onbedoeld- ook rechtstreeks in de Peelreservaten gestroomd.

- Het aangevoerde Maaswater kan via kwel in de Peelreservaten dringen en zó de huidige natuurwaarden aantasten.

- Wateraanvoer maakt het onmogelijk de functie van de Helenavaart voor doorvoer van Maaswater op te heffen. Dat is echter nodig, want op dit moment werkt de Helenavaart plaatselijk sterk ontwaterend op de Peelrestanten.

- Wateraanvoer is strijdig met het uitgangspunt de huidige natuurwaarden te handhaven. Actieve wateraanvoer leidt tot een nog intensiever gebruik van de landbouwgronden rond de Peelrestanten omdat de gronden uit landbouwkundig oogpunt hoogwaardiger (en duurder) worden. Dit betekent dat de mogelijkheden voor natuurwaarden rond de Peelrestanten (nog) kleiner worden.

- Ten behoeve van wateraanvoer worden grote sloten gegraven. Daardoor kan de opbouw van de bodem en de waterhuishouding van een gebied ernstig worden verstoord. Dat kan leiden tot achteruitgang van de huidige natuurwaarden. In gebieden die voorgesteld zijn om als reservaatgebied te verwerven, worden hiermee tevens de mogelijkheden voor herstel na verwerving geschaad.

- Wanneer om een of andere reden wateraanvoer (tijdelijk) wordt gestopt

werken de brede en diepe sloten ook nog als extra drainage.

- Het argument dat wateraanvoer gunstig is voor natuurgebieden omdat in de omringende landbouwgronden geen grondwater meer hoeft te worden opgepompt voor beregening mag niet worden gebruikt, omdat een zodanige grondwateronttrekking strijdig is met de Natuurbeschermingswet. Er is, naar wij weten, tot op heden geen art. 12-vergunning voor zulke onttekingen afgegeven. Bestaande grondwateronttekingen zijn daarmee in feite illegaal en geen grond om wateraanvoer te realiseren.

Water genoeg?

Bij de plannen voor het tegengaan van de verdroging wordt er steeds van uitgegaan dat altijd genoeg water kan worden aangevoerd. Is dat terecht? Maaswater wordt gebruikt in een groot deel van België, in heel Limburg en in een belangrijk deel van Brabant. Bovendien is het drinkwater voor een groot deel van West-Nederland. Het is essentieel voor de landbouw, voor allerlei industrieën, voor de scheepvaart en als leverancier van drinkwater. Het is te verwachten dat al die gebruikers zich in noodgevallen zullen beroepen op 'oudste rechten' en 'grote maatschappelijke belangen'.

Voordat we een groot deel van onze onvervangbare natuurgebieden afhankelijk maken van deze ene regenrivier die nu al regelmatig te weinig water heeft, kunnen alle plannen voor verdere wateraanvoer beter eens op een rij gezet worden. Dan zal blijken dat nóg meer water naar de omgeving van de Peelreservaten, naar de plas bij Hoogdonk, naar de waterwingebieden van drinkwaterbedrijven en naar de landbouw een onverantwoord zware wissel trekt op de toekomst. Zo is er een 'waterakkoord' om elke seconde een kubieke meter water naar de omgeving van de Groote Peel te voeren. In droge zomers kan de afvoer van de Maas echter teruglopen tot slechts enkele kubieke meters per seconde (gemiddeld zakt de afvoer eens in de 5 jaar beneden 20 m³ per seconde).

Miljoenen

Naast deze ernstige bedenkingen tegen de kwaliteit en de kwantiteit van het Maaswater is er ook nog het zeker niet onbelangrijke punt van de kosten. Het uitvoeren van al deze plannen -gemalen en stuwen bouwen, aanvoersloten graven-

vergt vele miljoenen. Bovendien zal het hele systeem tot in lengte van dagen moeten worden onderhouden.

Omdat er van uit wordt gegaan dat vooral de natuurgebieden veel baat zullen hebben bij de plannen, worden de kosten vaak voor de helft betaald uit de 'natuurpot'. In de praktijk zal vooral de landbouw er van profiteren.

Duurzame oplossing nodig

Gezien de vele negatieve kanten die er aan wateraanvoer zitten is het voor WBDP duidelijk dat natuurbeheer-gelden hier zeker niet optimaal aangewend worden. De nieuwe plannen overziende lijkt het ons de hoogste tijd eerst eens uitgebreid te onderzoeken welke alternatieven er zijn voor wateraanvoer; alternatieven die een structurele en dus duurzame oplossing kunnen bieden.

Met de miljoenen die nu dreigen te worden uitgegeven aan schijnoplossingen kan heel wat gedaan worden waarvan natuur én landbouw blijvend voordeel hebben. De afwatering van landbouwgronden is nu meestal voor een groot gebied ingesteld op de laagste percelen. Een meer kleinschalige regeling van de afwatering tot op perceelsniveau kan leiden tot een aanzienlijke verhoging van de grondwaterstand en het (langer) vasthouden van gebiedseigen water.

De ervaringen bij het project 'Boeren met water' (zie blz. 4) laten zien dat met zo'n regeling zelfs bij een normale bedrijfsvoering al veel te winnen is. Nog veel meer resultaat is er te behalen als daarnaast ook werk gemaakt wordt van andere gewaskeuzes, vergoeden van natschade, lokaal (op de natste plekken) grondaankopen, verplaatsen van bedrijven en het aanleggen van opvangbekkens.

De resultaten van zo'n 'verdrogingsbestrijding bij de bron' zullen misschien niet zo snel merkbaar zijn als de politiek wil, maar een goede aanpak kan wel leiden tot stabiele, duurzame natuurgebieden die niet eeuwig afhankelijk blijven van de politieke waa van de dag.

BELEID IN DE TIEN PEELGEMEENTEN

ASTEN

In Asten droeg de Werkgroep bij aan de totstandkoming van het landschapsbeleidsplan en het komende bestemmingsplan buitengebied. Deze plannen houden zich vooral bezig met de doelen en veel minder met de regels.

De nodige aandacht is besteed aan de veiligstelling van het landschap en de ecologische hoofdstructuur (natuurgebieden, verbindingszones), aan grondgebruik en aan vestigingsmogelijkheden voor bedrijven (o.a. glastuinbouw), aan recreatie en aan hergebruik van vrijkomende ruimten. Belangrijkste aandachtspunten voor de Werkgroep blijven de veiligstelling van de Peelrestanten (met name de waterhuishouding) en de weidevogel- en ganzengebieden.

Glastuinbouw Gevlocht

Vele jaren geleden wilde de gemeente Asten de bouw van tuinbouwkassen aan de Gevlochtsebaan toestaan. Omdat de gekozen plek binnen de hydrologische bufferzone van de Grootte Peel ligt, hebben we ons tegen de plannen verzet. Dat leidde tot allerlei procedures over de milieuvergunningen, het ruimtelijk beleid en de Natuurbeschermingswet. Nadat pogingen van de gemeente voor een bestemmingsplanwijziging/vrijstelling gestrand waren, is de weg van een streekplanafwijking en nieuw bestemmingsplan bewandeld.

In 1997 deed de Raad van State uitspraak in ons beroep tegen de goedkeuring van het bestemmingsplan, nadat GS akkoord was gegaan met een afwijking van het streekplan. De Raad oordeelde o.a. dat nieuwvestiging van glastuinbouwbedrijven alleen kan plaatsvinden in de aangegeven ontwikkelingsgebieden. De provincie mag daar van afwijken als er zwaarwegende belangen in het spel zijn. De provincie heeft steeds gezegd dat, gelet op de lange voorgeschiedenis, het een en ander moest kunnen, maar de Raad oordeelde dat de voorgeschiedenis niet uitzonderlijk was. Ook het argument dat de glastuinbouw eventueel geen invloed zou hebben op de waterhuishouding achtte de Raad niet steekhoudend.

Al met al vond de Raad van State dat er onvoldoende redenen naar voren waren gebracht om een streekplanafwijking te kunnen rechtvaardigen en dat de provincie daar dus ten onrechte gebruik van had gemaakt.

Begin 1997 boog de Arrondissementsrechtbank zich ook over de streekplanaf-

wijking. De President vernietigde in de uitspraak het goedkeuringsbesluit voor de streekplanafwijking op (deels) andere gronden dan de Raad van State. De provincie is tegen de uitspraak in beroep gegaan bij de Raad van State. Het verhaal over het Gevlocht wordt dus vervolgd.

DEURNE

Komplan Helenaveen

Bij GS heeft WBdP beroep ingesteld tegen het 'Komplan Helenaveen'. In onze eerdere reactie naar de gemeente Deurne hadden we onze bezwaren tegen het plan al opgesomd: Het bevat geen gedegen analyse van het economische belang van de tuinbouw. Het negeert het convenant voor de glastuinbouw in Helenaveen. Het gaat voorbij aan de Ecologische Hoofdstructuur en houdt onvoldoende rekening met de natuurgebieden.

De gemeente antwoordde dat naast wonen, werken, verkeer en voorzieningen, de glastuinbouw, recreatie en het beschermd dorpsgezicht voor het dorp van belang zijn. Ze noemde de EHS en het verdwijnen van de glastuinbouw een bedreiging voor het voortbestaan van Helenaveen en dus geen doel dat nagestreefd wordt in het plan. Van het glastuinbouwconvenant wenst de gemeente zich niets aan te trekken.

Hiermee geeft de gemeente aan dat ze het rijksbeleid ten aanzien van natuurbehoud negeert. Ze toont een zekere minachting voor het convenant dat oplossingsrichtingen aangeeft, gaat voorbij aan de begrenzing van de EHS zoals die, met medewerking van de streek, wordt voorgesteld en wenst de Natuurbeschermingswet met zijn externe werking niet serieus te nemen.

GS was het voor een belangrijk deel met ons eens. Aan enkele plangedeelten en voorschriften werd goedkeuring onthouden, zodat het plan nu geen bedreiging meer vormt voor de natuurgebieden.

Diepspitten

In 1992 heeft de Werkgroep een kort geding aangespannen om het diepspitten bij hoeve Willem III stil te leggen. De landbouwer wilde de waterdoorlatendheid en de draagkracht van de 'versleten' bovenlaag vergroten om zo een hogere produktie te halen. De president van de arrondissementsrechtbank honoreerde onze eis; voor dit werk was een aanlegvergunning en een vergunning volgens de Natuurbeschermingswet nodig.

De gemeente Deurne kon, gelet op de uitspraak van de president, niet anders dan de gevraagde vergunning weigeren. De grondeigenaar maakte bezwaar en ging uiteindelijk in beroep bij de Raad van State. Deze verklaarde het beroep in 1997 ongegrond met als motivering: diepspitten is aanlegvergunningplichtig in verband met de natuurwetenschappelijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden; de waterhuishouding wordt door diepspitten verstoord; diepspitten is niet aan te merken als normaal onderhoud of beheer.

Voor nog meer Deurnese zaken zie: Aardbeweg (blz. 5); Helenaveen (blz. 20).

GEMERT-BAKEL

Gemert-Bakel werkt ook aan een nieuw bestemmingsplan buitengebied. Deze gemeente streeft naar zo min mogelijk zonering en een 'activerend' in plaats van 'remmend' beleid. We letten erop dat m.b.t. de waterbeheersing toch een deugdelijk stelsel van aanlegvergunningen tot stand komt. Belangrijk item is de sanering van het groot aantal oude varkensstallen. De gemeente gaat een systeem opzetten om toestemming voor hergebruik van een deel van de stalruimte te koppelen aan afbraak van een ander deel.

VENRAY

De gemeente Venray moesten we wijzen op een ernstige fout in de structuurnota; het terrein van vliegbasis de Peel stond erop aangegeven als stedelijk gebied, terwijl dit voormalige Peelgebied officieel nog steeds de status 'natuurgebied' heeft.

Vanwege de varkenspest-crisis kwam een deel van het overleg over het nieuwe bestemmingsplan stil te liggen.

HORST

Via de lokale begeleidingsgroep voor het bestemmingsplan buitengebied heeft de Werkgroep bijgedragen aan het nieuwe bestemmingsplan voor de gemeente Horst. We hadden daarbij vooral aandacht voor de realisatie van de EHS rond Grauwveen en Mariapeel.

In onze reactie op het ontwerpbestemmingsplan uitten we kritiek op o.a. de 'vrijblijvendheid' waarmee ingrepen in de bufferzones rond de Peel kunnen plaatsvinden. Allerlei ingrepen zouden moeten kunnen, mits ze geen 'onevenredige' schade aan natuur en landschap opleveren. Dit is in strijd met het rijksbeleid waarin staat dat de zogenaamde 'basisbescherming' moet

gelden: geen aantasting van actuele en potentiële waarden en respecteren van de bufferzone. Voor de meeste ingrepen is bovendien een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig.

Tunnelkassen en allerlei bodemafdekkende materialen zijn in de bufferzones ongewenst. Ze beïnvloeden niet alleen de waterhuishouding maar hebben ook gevolgen voor bijvoorbeeld de openheid, die weer belangrijk is voor weidevogels, ganzen en kraanvogels. In dit soort gebieden moet nieuwvestiging van bedrijven om o.a. deze redenen uitgesloten worden.

Ook de omschakeling van bedrijven in de buurt van de Peel naar glastuinbouw zien we niet zitten. Voor glas zijn speciale concentratiegebieden aangewezen.

SEVENUM

Bij de gemeente Sevenum hebben we onze zienswijze op het ontwerp-bestemmingplan buitengebied kenbaar gemaakt. Aangezien de opzet en inhoud sterk overeenkomt met Horst, kan volstaan worden met te verwijzen naar hetgeen daar over het bestemmingsplan is gezegd.

De openheid tussen de Mariapeel en Evertsoord willen we handhaven omdat deze openheid kenmerkend is voor de voormalige hoogveengebieden en van grote betekenis is voor de fauna en voor het landschap.

HELDEN

Helden heeft een functie als 'centrumgebied glastuinbouw'. De gemeente bestudeert nu hoe ze dit het best kunnen realiseren. Voor de Peel is het belangrijk dat de locatie 'de Kievit', gelegen bij Grashoek aan de voet van de Marisberg, waarschijnlijk afvalt. Concentratie van glastuinbouw daar zou nadelig kunnen zijn voor de waterhuishouding in de Verheven Peel. Het zou ook een aantasting zijn van een landschappelijk fraai stuk buitengebied, dat een belangrijke functie kan hebben voor de recreatie. Tegen een klein aantal kassen in het meest oostelijke deel van de Kievit zijn uit landschappelijk en hydrologisch oogpunt geen bezwaren.

MEIJEL

Voor het open gebied aan de Nederweertdijk (het Scheepersberg Peelke) kwam een weidevogelconvenant tot stand; zie blz. 5.

Aan het Meijelse bestemmingsplan van 1992 werd alsnog goedkeuring onthouden

door de Raad van State. Kritiekpunten waren o.a. onvoldoende aandacht voor landschappelijke openheid, te ruime mogelijkheden voor vestiging van glastuinbouw en de gebrekkige bescherming die de regeling voor scheuren van grasland bood.

Het nieuwe bestemmingsplan dient ons inziens gebaseerd te zijn op deze door de Raad van State uitgesproken opvattingen.

HEYTHUYSEN

Een belangrijk punt in het op stapel staande bestemmingsplan voor Heythuysen is de ontwikkelingen in de omgeving van de natuurgebieden de Moosten en de Zoom. Het landbouwgebied daar heeft de functie 'centrumgebied rundveehouderij'. Dat betekent een rem op de sierteelt, die hier oprukt, en die een ernstige bedreiging vormt voor de omgevende natuur en de waterhuishouding.

Vele werkgroepen bereiden diverse met het bestemmingsplan samenhangende plannen voor. Er komt een erfbeplantingsproject, er wordt serieus nagedacht over het verkeersluw maken van het dassenleefgebied en er wordt gewerkt aan een convenant voor een waterbesparende landbouw. Dit laatste -wellicht gunstig voor de Moosten en de Zoom- wordt gefrustreerd door een zekere tegenzin van enkele overheden om hun verschillende bevoegdheden beter op elkaar af te stemmen.

Een onaangename verrassing was de bouw-ijver van een sierteeltbedrijf vlakbij de Groote Moost. De gemeente had daar namelijk besloten haar bestemmingsplan niet te handhaven, maar de ontwikkelingen zonder meer te gedogen. In deze planologisch toch goed beschermde uithoek van de Peel verschenen, met medeweten van de gemeente, allerlei tunnelkassen, containervelden en dergelijke. De gemeente vindt dat ze het bestemmingsplan correct hebben gehanteerd; WbDp kan daarin niet met ze meegaan. We zullen dan ook niet meewerken aan legalisatie van deze situatie.

NEDERWEERT

Nederweert werkt aan een nieuw bestemmingsplan buitengebied. Men wil nieuwe intensieve landbouwvestigingen concentreren in een grootschalig 'Primair Agrarisch Vestigingsgebied' tussen Ospel en Sluis 13, direct buiten de hydrologische bufferzone rond de Groote Peel -maar de landbouw ziet dat niet zitten-.

De bebouwde kom van Ospeldijk wordt enigszins uitgebreid. Bouw van enkele tijdelijke woonunits deed ons vrezen voor

moelijk terug te draaien situaties. Er volgde spoedoverleg met de gemeente die ons plechtig verzekerde dat e.e.a. onder geen beding langer dan 1,5 jaar zou blijven staan.

De gemeente overweegt, de dagcamping op de Houtsberg (bij het Sarsven) tot een echte camping uit te bouwen. We hebben er op gewezen dat dat kan leiden tot rustverstoring in het kwetsbare natuurgebied Sarsven en de Baanen en nadelig is voor de dassenburchten in de directe omgeving. Over het algemeen voert Nederweert een voor de Das heel positief beleid door wegen in het buitengebied zoveel mogelijk verkeersluw te maken.

Recreatie-samenwerking TRIP

Op het gebied van recreatie proberen allerlei samenwerkingsverbanden in de Peelregio tot een betere afstemming te komen. In 1997 is TRIP opgericht: Stichting Toerisme en Recreatie in de Peel, een samenwerkingsverband van 3 gewesten en 18 gemeenten. Ook de Initiatiefgroep Land van Peel en Maas is actief.

Grote plannen zijn er voor het gebied ten oosten van de Middenpeelweg in Sevenum en Horst. In het streekplan is daar een zone aangewezen als toeristisch zoekgebied. Er liggen al diverse bungalowparken, camping de Schatberg, een drietal golfbanen en horecavoorzieningen. In het Landschapsontwikkelingsplan Natuur- en Recreatiepark de Peelbergen geven de gemeenten aan een deel van het oorspronkelijke karakter als Peellandschap terug te willen brengen. Hierbij wordt gedacht aan halfopen boslandschap, ecologische verbindingzones, vennen en heide. Daarbij moeten attracties komen als een soort Archeon, een groot recreatiebos in Horst, een kartbaan en een spel- en doepark.

In het zuidelijk Peelgebied werken een aantal gemeenten samen aan een regionaal fietspadenplan voor doorgaande routes langs de Noordervaart en een aantal aanvullende routes in de gemeenten tussen Maasbree en Nederweert. Voor de realisatie rekenen ze op o.a. EU-gelden voor plattelandsontwikkeling.

De gemeenten verwachten van al deze projecten meer recreanten en dus meer werkgelegenheid. De Werkgroep probeert te voorkomen dat de nieuwe voorzieningen leiden tot extra drukte en schade voor de natuurgebieden van de Peel.

BESCHERMD DORPSGEZICHT HELENAVEEN

Waardevolle historische bouwwerken kunnen dankzij de Monumentenwet een goede bescherming krijgen. Zulke monumenten hebben in veel gevallen ook een heel duidelijke relatie met hun omgeving. Om dat geheel goed te beschermen biedt de Monumentenwet de mogelijkheid een 'beschermde stads- of dorpsgezicht' aan te wijzen. Hieronder verstaat deze wet "groepen onroerende zaken, hieronder begrepen bomen, wegen, straten, pleinen en bruggen, grachten, vaarten, sloten en andere wateren welke met een of meer tot de groep behorende monumenten een beeld vormen, dat van algemeen belang is wegens de schoonheid of het karakter van het geheel".

Jarenlange procedure

In oktober 1996 is de kern van Griendtsveen aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Momenteel loopt een procedure die er toe kan leiden dat ook (een deel van) Helenaveen deze status krijgt. De beslissing hierover wordt uiteindelijk genomen door de staatssecretaris van OCW. Hij laat zich in een jaren durende procedure adviseren door o.a. de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de Raad voor het Cultuurbeheer, de Rijks Planologische Commissie, Gedeputeerde Staten en de gemeente. Al die adviezen worden door de staatssecretaris bestudeerd en gewogen en daarna komt er een voorstel, waarop ruime inspraak mogelijk is. Het kan dus nog vele jaren duren, voordat de staatssecretaris een 'aanwijzing' doet. Op dit moment is er alleen nog maar een positief advies van de gemeente.

Standpunt van de Werkgroep

Werkgroep Behoud de Peel vindt het nodig al in dit vroege stadium een standpunt in te nemen. Wij zijn zeker niet tegen de aanwijzing van Helenaveen als beschermd dorpsgezicht. Integendeel. Wij zijn van mening dat Helenaveen een mooi voorbeeld is van een veenkoloniale ontginning, waarbij vooral de karakteristieke ruimtelijke structuren, in de vorm van de ligging van wegen, wijken, laanbepanting en historische bebouwing, in redelijke mate bewaard zijn gebleven (al is door de ontwikkeling van de glastuinbouw in de laatste decennia dit karakter aangetast; met een veel eerdere aanwijzing was dat wellicht voorkomen!). Dit standpunt is in overeenstemming met onze statutaire doelstelling: "het behoud en herstel van het Peelgebied als een hoogveen(-achtig) landschap met de

daaraan verbonden historische waarden en natuurkwaliteiten."

Strijdig met natuurbelang

Er is echter een probleem. Het voorstel dat er nu ligt ziet het 'dorpsgezicht' wel heel erg ruim. Het heeft meer weg van landschapsbescherming en daar is de Monumentenwet niet voor bedoeld. In het voorstel is namelijk niet slechts de bebouwde kom van het dorp opgenomen: het strekt zich uit over maar liefst 450 hectaren en omvat landbouwgronden en officiële natuurgebieden (het gehele 266 ha grote Staatsnatuurmonument Helena-peel, waarin gelegen het Bosreservaat Grootvenbos, en een deel van het Staatsnatuurmonument Mariapeel).

De landbouwgronden tussen de Deurnese en Mariapeel zijn in het nationaal Natuurbeleidsplan, in het Structuurschema Groene Ruimte en in het provinciale Streekplan aangewezen als natuurontwikkelingsgebied. Al deze officiële bestemmingen zijn niet verenigbaar met de status beschermd dorpsgezicht, omdat je nu eenmaal op eenzelfde plaats niet tegelijk volledige bescherming kunt geven aan de cultuur- en de natuurwaarden. Er moet dus een keuze gemaakt worden. Voor de natuurontwikkelingsgebieden in het noordelijke deel van Helenaveen is die keuze al gemaakt: de overheid geeft hier voorrang aan de natuur.

Peelreservaten groeien aaneen

Sinds 1990 (Natuurbeleidsplan) werken de rijksoverheid en de provincies plannen uit om de natuurwaarden van bestaande natuurgebieden beter te beschermen en te vergroten. Een belangrijk middel daarbij is het uitbreiden van natuurreservaten door de aankoop van aangrenzende landbouwgronden die van belang zijn voor de natuur of dat kunnen worden. Ook de Peelreservaten zullen op deze wijze versterkt worden. Het complex Deurnese Peel en Mariapeel is thans al het grootste aaneengesloten hoogveenreservaat van Nederland. De perspectieven van dit gebied kunnen nog aanzienlijk vergroot worden door het opheffen van het, weliswaar historisch gegroeide, maar uit landschaps-ecologisch oogpunt zeer ongelukkig landbouwkundig gebruik van de gronden tussen deze twee Staatsnatuurreservaten.

Het streven is de Deurnese Peel met de Mariapeel te laten samengroeien door het agrarisch gebruik van de tussenliggende landbouwgebieden te beëindigen. De waterhuishouding van deze gronden kan dan volledig afgestemd worden op het belang van de natuur. Deze samenvoeging biedt de beste kansen om de natuurwaarden van de Peel te behouden en verder te ontwikkelen, omdat een groot stabiel natuurgebied ontstaat met een onafhankelijke, niet door de omgeving beïnvloede grondwaterstand.

Natuurontwikkeling

Er zou geen probleem zijn als het beschermde dorpsgezicht zich beperkte tot de bebouwde kern van het dorp met als noordgrens bijvoorbeeld de Rector Nuytsstraat. Volgens de Gebiedsvisie Peelvenen (Ministerie van LNV 1994) hebben de gronden ten noorden van deze straat de allerhoogste prioriteit om in het kader van het Strategisch Groenproject De Peelvenen ten behoeve van natuurontwikkeling verworven en ingericht te worden. Door de Werkgroep Begrenzing Ecologische Hoofdstructuur worden de voorstellen van de Gebiedsvisie gevolgd (zie de informatie over de EHS met kaartje op blz. 6). De Gebiedsvisie stelt dat dit gebied zeer kansrijk is voor de ontwikkeling van een groot aaneengesloten 'wildernisgebied'.

In 1997 is het Peelvenengebied aangewezen als een van de met voorrang te behandelen gebieden uit het NUBL-project (Nadere Uitwerking Brabant Limburg), een landschappelijk megaproject

dat bedoeld is om de ruimtelijke structuur van Oost-Brabant en Noord-Limburg ingrijpend te verbeteren. Momenteel werkt een streekcommissie aan deze herstructurering. Het belangrijkste doel is het scheppen van 1500 ha nieuwe natuur door landbouwgrond om te zetten in natuurgebied. Het overgrote deel van die hectaren is, vanwege bovengenoemde uitstekende kansen voor natuurontwikkeling, gesitueerd bij de Deurnese Peel en Mariapeel, dus vooral in het noordelijk deel van het voorgestelde beschermd dorpsgezicht. Eén blik op de kaart is voldoende om te begrijpen waarom voor deze gronden is gekozen. Twee hoogveenreservaten liggen hier vrijwel tegen elkaar aan, slechts gescheiden door een weg en enkele landbouwbedrijven.

Dat de streekcommissie Peelvenen voortvarend van start is gegaan blijkt uit het feit dat in het eerste jaar al vijf landbouwbedrijven zijn aangekocht ten behoeve van de natuurontwikkeling.

Cultuurwaarden behouden

Ook de Gebiedsvisie onderkent dat er in dit gebied sprake is van belangrijke cultuurwaarden. Hoewel deze waarden nog niet zo erg oud en hoogstens van regionaal belang zijn, vindt ook Werkgroep Behoud de Peel het wenselijk om ze zoveel mogelijk te behouden. Dat kan door de natuurontwikkeling in het betreffende gebied niet gepaard te laten gaan met ingrijpend grondverzet en de basisstructuur van het landschap (o.a. de verveningspatronen) niet aan te tasten. Wel dient op termijn het agrarisch gebruik en de woonbestemming beëindigd en de waterstand verhoogd te worden. Het gebied ontwikkelt zich dan tot (hoogveen-)moerassen en bossen, waarin echter de huidige percelering en de lijnvormige elementen eeuwenlang herkenbaar zullen blijven. Mogelijk zelfs langer dan wanneer geen natuurontwikkeling wordt nagestreefd.

Omdat door de natuurontwikkeling ook

de relatie van de voorgestelde rijksmonumenten met de omliggende gronden zal veranderen, is het ons inziens niet noodzakelijk de panden als zodanig te handhaven. Een boerderij zonder omringende landbouwgrond ligt er immers bij als een vis op het droge. De gewenste verhoging van de waterstand zal bovendien de fundering van deze gebouwen kunnen aantasten. Daarom is ons voorstel (en dat van de Gebiedsvisie) om de betreffende panden niet te verwijderen, maar te laten vervallen. Daarmee zullen ze, als ruïnes in samenhang met de omringende perceelsvormen, ten eeuwigden dage een herinnering blijven, zowel aan het veenkoloniale verleden als aan de huidige cultuurperiode, die het wenselijk en noodzakelijk acht om relatief recent ontgonnen en ruimtelijk onlogisch gelegen landbouwgronden "terug te geven aan de natuur".

Conclusie

De Werkgroep Behoud de Peel is dus een warm voorstander van het aanwijzen van Helenaveen en omgeving als beschermd dorpsgezicht. Dit beschermd gebied kan echter niet zo omvangrijk zijn als nu wordt voorgesteld. In het noordelijk deel van Helenaveen staan de belangen van natuurbeheer en natuurbescherming voorop; aanwijzing tot beschermd dorpsgezicht is daarmee in strijd. Een voor de hand liggende oplossing, waarbij zowel cultuur- als natuurbelangen worden veilig gesteld, lijkt ons het beschermd dorpsgezicht aan de noordkant te begrenzen door de Rector Nuytsstraat. Dan valt zowel de typische dorpsstructuur als een deel van het veenkoloniale landschapspatroon binnen het beschermd dorpsgezicht, terwijl de in (rijks-, provinciaal en lokaal) beleid vastgelegde en reeds in gang gezette natuurontwikkeling niet wordt gefrustreerd. Bovendien biedt de voorgestane natuurontwikkeling voldoende mogelijkheden om de karakteristieke veenkoloniale landschapsstructuur in stand te houden.

Vers leesvoer

In 1997 verschenen de volgende publikaties over de Peel:

Caspers T., 1997. *Beschermd dorpsgezicht en natuurontwikkeling bijten elkaar niet*. Brabant Natuurlijk! 19 (4): 4-7.

Jong P. de, 1997. *Mariapeel jachtvrij*. Argus 22 (3): 4-6.

Munckhof P.J.J. van den, 1997. *Laag- en hoogveen in de Grootte Peel. De relatie met de hoogteligging van de minerale ondergrond*. Natuurhistorisch Maandblad 86: 282-285.

Noorden B. van, 1997. *Waarom verdween de Goudplevier als broedvogel uit Nederland?* Limosa 70: 89-96.

Pahlplatz R. & H. Vossen, 1997. *Gentiaanblauwtje in De Zoom*. Natuurhistorisch Maandblad 86: 173-175.

Seggelen C. van, 1997. *Broedvogelonderzoek in het Peelgebied 1996*. VWG de Peel Asten/Someren.

Seggelen C. van & P. Zegers, 1997. *De Kokmeeuw in de Grootte Peel; over noodzaak en effecten van aantalsregulatie*. Limburgse Vogels: 93-102.

Slaats J. & H. Ramackers, 1997. *Waarnemingen van de Zwervende Pantserjuffer in de Meinweg en de Grootte Peel*. Natuurhistorisch Maandblad 86: 55-58.

RUIMTELIJKE BELEID VAN DE PROVINCIES

De provincies krijgen steeds meer uitvoerende en controlerende taken van het rijk, onder andere met betrekking tot water, natuur en landschap, milieu en ruimtelijke ordening. Deze beleidsterreinen moeten steeds meer geïntegreerd worden. De noodzaak daartoe is ook wel duidelijk: allerlei doelstellingen voor natuur, landschap, milieu en water worden (bij lange na) niet gehaald.

NOORD-BRABANT

De provincie publiceerde het plan voor een gedeeltelijk herziening van het streekplan. In de toekomst wil de provincie het beleid betreffende ruimte, economie, water en milieu beter op elkaar afstemmen. Men noemt dat 'StructuurvisiePlus-plannen'. Op zich een goede ontwikkeling mits deze plusjes maar doorwerken naar het gemeentelijk beleid. De Werkgroep heeft gevraagd om nadrukkelijk ook natuur en landschap bij die plus-plannen te betrekken.

In deze ontwerp-partiële herziening van het streekplan hadden we ook meer aandacht voor de platteland vernieuwing verwacht. We hebben gevraagd dit aspect nader uit te werken onder andere voor het Peelvenenproject.

Het idee van landgoederen in de Groene Hoofdstructuur van Brabant wijzen we af. Nieuwe woonbebouwing lijkt ons niet het meest ideale middel om natuurwaarden te versterken. Wat ons betreft kan zo'n bebouwing wel in agrarische gebieden zonder natuur en landschapswaarden, eventueel aansluitend aan de Groene Hoofdstructuur.

LIMBURG

De begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur (meer over de EHS is te lezen op pag. 6) is in Limburg nagenoeg afgerond. Er zijn nog wat hectares in reserve gehouden; die kunnen goed worden gebruikt om de begrenzing bij te stellen op plaatsen waar die niet al te gelukkig is gekozen. Een aantal van die knelpunten liggen in de Peelregio, die er in het Limburgse totaalbeeld bekaaid vanaf komt. We vroegen GS om hectares in te zetten in het Limburgse deel van het Molentje (i.v.m. invloed op de waterstand en vanwege de actuele en potentiële natuurwaarden) en de Heidse Peel (aankoop enclaves om structurele verbeteringen te realiseren voor de zeldzame hoogveenvegetaties en de fauna). Ook in de zuidelijke Peelrestanten kan nog veel worden verbeterd.

GRONDWATERWET

De nog steeds toenemende verdroging van zowel cultuurgronden als natuurgebieden krijgt op landelijk niveau veel aandacht. Maatregelen om de verdroging terug te dringen moeten vooral door de provincies worden genomen. Dat gebeurt ook, maar naar onze smaak niet voldoende doortastend. Ook de samenhang en de logica in het beleid is vaak ver te zoeken. Heel duidelijk wordt dat als we zien hoe wordt omgesprongen met het grondwater.

Brabants grondwater

Om grondwater te sparen, wil de provincie Noord-Brabant bevorderen dat boeren minder gaan beregenen ('Beregenen op maat'). De boeren worden gestimuleerd om water langer vast te houden. Wanneer 2000 vrijwilligers met dit programma mee doen, zou een beregeningsverbod in de zomermaanden kunnen vervallen. Maar het is de vraag of dit ook kan in de buurt van natuurgebieden. Daarom zoeken de provincie, milieugroepen, landbouw, waterschap en standsorganisaties nu samen naar oplossingen voor de problemen in de buurt van natuurgebieden.

Limburgs grondwater

In Limburg ligt het probleem weer wat anders. Allerlei onderzoeken tonen aan dat de landbouw de toezegging om niet méér water te onttrekken dan in 1989 absoluut niet nakomt. De LLTB vindt daarom dat nieuwe afspraken moeten worden gemaakt, die uitgaan van een groter verbruik. Gezien de landelijke en provinciale doelstellingen is dat een absurde opstelling.

De provincie maakte het voornemen bekend om ook de landbouwers te laten betalen voor het gebruik van de kostbare bodemschat grondwater. Uiteraard is de LLTB tegen zo'n waterheffing. GS sloten een compromis waarbij de landbouw tot 2001 geen grondwaterbelasting hoeft te betalen (waterleidingmaatschappij en industrie dragen al wel ca. f 0,35 per m³ af), mits de boeren water gaan besparen (middels bedrijfswaterplannen) en bovendien meewerken aan het meten van

grondwaterverbruik. Als er op deze manier voldoende bespaard wordt, volgt geen grondwaterheffing.

Grondwater in de Peel

Ook rondom de Peelreservaten neemt de onttrekking van grondwater voor beregening toe. Dat leidt tot verlaging van het grondwaterpeil en tot verdroging in de reservaten. Volgens de provinciale regels mag beregend worden met een vergunning in het kader van de Grondwaterwet. Maar in de omgeving van beschermde natuurmonumenten is voor het gebruik van een beregeningsput een vergunning volgens de regels van de Natuurbeschermingswet vereist. Daarbij hebben we te maken met enkele complicaties:

- Rond de Grote Peel is een hydrologische bufferzone van 2 km aangegeven. Rond andere natuurgebieden is zo'n bufferzone voor normale ingrepen in de waterhuishouding nog niet vastgelegd.

- In de provincie Limburg worden vergunningen afgegeven op huisadressen zodat de provincie helemaal niet weet waar een put geslagen is en gebruikt wordt. Dit beleid wekt niet de indruk dat deze provincie het antiverdrogingsbeleid echt serieus neemt.

Het slaan van beregeningsputten op zichzelf is volgens de minister van LNV geen schadelijke handeling, het gebruik ervan wél. Dit standpunt van de minister wordt door de Werkgroep bij de Raad van State betwist.

Een ander probleem is dat de overheid niet weet wanneer putten zijn geslagen en dat er geen goede registratie is van de bestaande putten.

Ons standpunt is: putten slaan kan schadelijk zijn. Voor het gebruik van beregeningsputten binnen hydrologische bufferzones is een vergunning nodig in het kader van de Natuurbeschermingswet, omdat ook bestaand gebruik vergunningplichtig is, wanneer dit schadelijk kan zijn.

Er zal nog heel wat water naar zee moeten stromen voordat het 'integraal waterbeheer' werkelijkheid is.

JACHT IN PEELGEBIEDEN

Natuurgebieden zijn er in de allereerste plaats voor de natuur. Daarom worden er aan allerlei vormen van recreatie beperkingen opgelegd. Dat geldt zeker voor een ingrijpende bezigheid als jacht; wij zijn van mening dat voor dit vermaak in de Peelreservaten beslist geen plaats is. Toch zal jacht nog wel enkele jaren onderdeel van ons jaarverslag blijven.

Grensjacht

Zoals verwacht hebben de jachtzaken uit ons vorige jaarverslag een vervolg gekregen. Toen deed zich de wonderlijke situatie voor dat na een gezamenlijk Brabants-Limburgs ambtelijk overleg onbegrijpelijk genoeg op basis van hetzelfde beleid in aangrenzende delen van de Deurnese- en Mariapeel door dezelfde jagers niet mocht worden gejaagd in Brabant, maar wel in Limburg. De Limburgse vergunning werd door ons en onze collega's van De Faunabescherming (vroeger Kritisch Faunabeheer) aangevochten, de Brabantse weigering wordt bestreden door de jagers.

Ons bezwaar tegen de Limburgse vergunning had automatisch tot gevolg dat de werking ervan werd opgeschort zodat er -tot genoeg van de fauna- niet werd gejaagd. Een beslissing bleef lang uit omdat niet duidelijk was wie die moest nemen; het ministerie of de provincie. Dat duurde de jagers te lang en daarom vroegen ze de Raad van State om te bepalen wie die beslissing moest nemen, en om meteen de schorsing van de vergunning op te heffen.

De Raad van State stelde vast dat de minister over de bezwaren tegen de vergunning moest oordelen. Voor opheffen van de schorsing zag de raad geen enkele noodzaak. Zij was niet onder de indruk van het zwaar opgeklopt schadebedrag vanwege aangereden reeën. Dat had met de Mariapeel niets uitstaande, want dat speelde zich in Brabant af en dan vooral buiten de Peel! Bovendien was er te weinig aan schadepreventie (rasters) gedaan.

De kwestie werd vervolgens beoordeeld door de minister, die ons in het gelijk stelde op basis van het in 1994 geformuleerd 'nee, tenzij'-beleid. Het besluit van GS van Limburg om een vergunning te verlenen werd vernietigd.

Brabant verwierp de bezwaren van de even strijdbare als kansloze jagers. Die zaak krijgt nog een vervolg bij de Raad van State.

Het laatste jachtnieuws is, dat Brabant in de Bult de jacht op het Ree heeft toegestaan met het oog op belangen van

enige tuinbouwers. Natuurlijk hebben we daar bezwaar tegen gemaakt. Wij vinden jacht in reservaten niet nodig om schade aan gewassen te voorkomen; met plaatsing van een enkel raster kan dat probleem ook worden opgelost.

Illegale ganzenjacht

Op 19 november komt een gezelschap van negen jagers ten noorden van de Verheven Peel systematisch een weiland uit op zoek naar wildbraad. Op een gegeven moment komt vanuit de Peel een groep rietganzen aanvliegen in de richting van de jagers. Plotseling klinkt er een schot en valt een van de ganzen uit de lucht. Het is op dat moment ca. 14.30 uur, een tijdstip waarop de ganzenjacht gesloten is. De jagers begaan dus een overtreding van de jachtwet. Een half uur wordt gezocht naar het slachtoffer. Als een van de jagers de zwaar gewonde vogel gevonden heeft moet er een mes aan te pas komen om het jachtritueel af te ronden. Vervolgens wordt de gans in de kofferbak van een Mercedes gesmeten.

Van deze overtreding is uiteraard aangifte gedaan. Deze Venrayse jagers overtraden niet alleen de jachtwet; ze hielden zich ook niet aan de afspraak met natuurorganisaties om de ganzenjacht niet meer uit te oefenen. Zulke lieden moet zich er niet over verbazen als hun bewering dat jagers natuurbeschermers zijn weinig geloof vindt.

Gelukkig hebben we ook positieve ervaringen met jagers uit de Peelgemeenten, die zich wél houden aan de afspraak om niet op ganzen te jagen. In de Peelstreek vormen deze vogels nauwelijks een probleem voor de landbouw, dus ganzenjacht is hier zinloos.

Limburgse nota

In de concept-nota 'Soortenbeheer' heeft de provincie Limburg nog eens duidelijk gemaakt, dat ze ten aanzien van de jacht een conservatief standpunt inneemt. Ze wil jacht overal toestaan wanneer aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan, het 'ja,mits'-principe. Dit zou ook gaan gelden voor de natuurmonumenten Groote Peel, Grauwveen en Mariapeel. Het rijksbeleid is juist tegen jacht in dit soort terreinen: "In natuurgebieden dient uitoefening van jacht in beginsel niet plaats te vinden. Slechts bij uitzondering is daarvoor ruimte aanwezig" (het 'nee,tenzij'-principe). De Raad van State heeft in diverse rechtzaken het rijksbeleid bevestigd en dit beleid wordt ook in de toekomstige Flora- en Faunawet

Rietgans

vastgelegd. Het standpunt van de provincie is ook in strijd met de eigen Limburgse beleidsnota 'Natuur en landschap' die kiest voor het zoveel mogelijk jachtvrij maken van natuurgebieden.

In een reactie op deze conceptnota hebben we de provincie er uiteraard op gewezen dat haar standpunt niet meer strookt met de huidige inzichten. De noodzaak voor een eigen provinciaal beleid is er trouwens nauwelijks meer, want binnenkort komt er een nieuwe regeling

Nieuwe wet

Naar verwachting treedt per 1 januari 1999 de Flora- en Faunawet in werking. Deze wet vervangt ondermeer de huidige jachtwet. De nieuwe wet gaat uit van de intrinsieke waarde van elk levend organisme. Dit betekent dat alle diersoorten bij voorbaat beschermd zijn. Voor een aantal soorten geldt echter een uitzondering. Zo blijven Wilde Eend, Houtduif, Fazant, Konijn en Haas bejaagbaar. De ganzen echter niet. Alleen bij ernstige schade aan de landbouw kan een ontheffing op het jachtverbod worden verleend en pas dan, als alle vormen van schadepreventie gefaald hebben. Aangezien er in de Peelstreek nauwelijks ganzenschade optreedt, zijn de vooruitzichten voor onder andere de rietganzen gunstig.

In het begrenzenplan Peelvenen, dat invulling geeft aan de ecologische hoofdstructuur aan de Brabantse zijde van de Peel, is een voorstel opgenomen om in een groot gebied in de Peelregio waar regelmatig ganzen verblijven boeren te belonen als zij de ganzen op hun percelen opvangen. In ruil voor de tegemoetkoming zullen de boeren een groenbemester inzaaien (voedsel voor ganzen) en zullen er geen landbouwkundige werkzaamheden (inclusief beweiding) plaatsvinden tussen 1 november en 1 maart.

voor een leefbare toekomst in de Peelregio

Wergroep Behoud de Peel ijvert voor behoud en herstel van het Peelgebied als hoogveen(-achtig) landschap. Dat betekent dat we de natuur in de Peelreservaten beschermen tegen allerlei bedreigingen van buiten af.

De laatste jaren houdt de Wergroep zich echter vooral bezig met herstel: we hebben plannen gemaakt voor het samenvoegen van de Deurnese Peel en de Mariapeel tot één groot, goed beschermd natuurgebied. In deze 'Verheven Peel' kan de waterstand zo hoog en stabiel worden dat er weer mogelijkheden komen voor veengroei.

De Peel wordt daardoor niet alleen aantrekkelijker voor de natuur, maar ook voor de mensen die in deze streek leven.

Bij het uitdragen van de ideeën voor de Verheven Peel wordt de Wergroep gesteund door de Stichting DOEN! van de Nationale Postcodeloterij.

IEMAND MOET Z'N NEK DURVEN UITSTEKEN

VOOR DE BELANGEN
VAN KRAANVOGEL EN KIKKER,
HAGEDIS EN HEIDEBLAUWTJE,
GEELGORS EN GAGEL
EN ALLE ANDERE PEELBEWONERS.

Wettelijk is de Peel goed beschermd en op papier lijkt de toekomst van dit unieke hoogveenreservaat erg zonnig. En vooral ook erg nat -dat is voor de Peelnatuur het belangrijkste.

Deze toekomstplannen krijgen brede steun, maar de uitvoering ervan gaat minder vlot. Meer ruimte voor de natuur kan voor bezoekers, bewoners en andere betrokkenen ook wel wat ongemakken meebrengen. Wie zich inzet voor het behoud van de Peelnatuur maakt zich dan ook niet overal in de regio even populair. Toch blijft Wergroep Behoud de Peel z'n nek uitsteken, want de mogelijkheden die hier liggen voor een groot hoogveenreservaat zijn niet alleen van levensbelang voor de natuur, maar voor de hele Peelstreek.

Voor dit werk heeft de Wergroep sponsors en fans nodig; u kunt ons steunen als donateur door een bijdrage te storten op giro 5356520 t.n.v. Wergroep Behoud de Peel te Deurne.